

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет

(повне найменування закладу вищої освіти)

Факультет бізнесу та права

(повне найменування факультету)

Кафедра обліку і аудиту

(повне найменування кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»
ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ
ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ НА ДЕРЕВООБРОБНИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ

спеціальність 071 Облік і оподаткування

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма «Облік і оподаткування»

(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
групи ОПмз-21
Проц Тетяна Анатоліївна

(підпис)

Керівник:
к.е.н., доцент
Сидоренко Роман Вікторович

(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 2025 р.

к.е.н., доцент

Гарант освітньої програми:

Жураковська Ірина Володимирівна

(підпис)

Луцьк – 2025 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет бізнесу та права

Кафедра обліку і аудиту

Ступінь вищої освіти: магістр

Галузь знань: 07 Управління та адміністрування

Спеціальність: 071 Облік і оподаткування

Освітня програма: ОП «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ к.е.н., доцент Оксана НУЖНА

« ___ » _____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ПРОЦ Тетяні Анатоліївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи Організація обліку та оподаткування експортних операцій на деревообробних підприємствах
Керівник роботи: Сидоренко Роман Вікторович, к.е.н., доцент,
затверджені наказом закладу вищої освіти від «27» грудня 2024 року № 481/01-02
2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи 13 грудня 2025 року
3. Вихідні дані до роботи. Нормативно-правові акти з регулювання питань обліку, оподаткування та контролю за темою дослідження, наукова література, посібники, статистичні довідники, первинні і зведені бухгалтерські документи, фінансова і статистична звітність за 2022-2024 роки.
4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ

1.1. Економічна сутність та класифікація експортних операцій

1.2. Нормативне забезпечення організації обліку та оподаткування експортних операцій

1.3. Особливості діяльності підприємств деревообробної галузі та їх вплив на побудову облікового процесу

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ У ДЕРЕВООБРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

2.1. Тенденції діяльності деревообробних підприємств в сучасних умовах господарювання

2.2. Організація обліку експортних операцій в деревообробних підприємствах

2.3. Організація оподаткування експортних операцій на ТОВ «ВЕРБА-ВВ»

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ В ДЕРЕВООБРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

ВИСНОВКИ

5. Перелік графічного матеріалу:

1. Мета та завдання кваліфікаційної роботи магістра
2. Наукова новизна одержаних результатів кваліфікаційної роботи магістра
3. Особливості організації облікового процесу у деревообробних підприємствах
4. Кількість деревопереробних суб'єктів господарювання в Україні в 2014-2024 роках
5. Кількість працівників, що зайнята в деревообробці в 2014-2024 роках
6. Обсяги реалізованої продукції деревообробної галузі в 2014-2024 роках
7. Загальна сума експорту України в 2014-2024 роках
8. Структура бухгалтерії та обов'язки працівників ТОВ «ВЕРБА-ВВ»
9. Відомість контролю за заблокованими податковими накладними по придбанню
10. Відомість контролю за заблокованими податковими накладними по продажам

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Сидоренко Р.В., доцент		
Розділ 2	Сидоренко Р.В., доцент		
Розділ 3	Сидоренко Р.В., доцент		
Нормоконтроль	Тлущкевич Н.В., доцент		
Консультант з ЕОМ	Нужна О.А., доцент		

7. Дата видачі завдання 7 листопада 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Обґрунтування теми	до 07.11.2024 р.	
2	Огляд літератури із досліджуваної проблеми	до 26.12.2024 р.	
3	Розділ 1	до 06.03.2025 р.	
4	Розділ 2	до 26.06.2025 р.	
5	Розділ 3	до 06.11.2025 р.	
6	Висновки	до 18.11.2025 р.	
7	Формування переліку джерел посилання	до 21.11.2025 р.	
8	Формування додатків	до 25.11.2025 р.	
9	Оформлення ілюстративного матеріалу	до 28.11.2025 р.	
10	Нормоконтроль	до 02.12.2025 р.	
12	Інструментальна перевірка на академічний плагіат	до 09.12.2025 р.	
13	Представлення кваліфікаційної роботи до захисту	до 13.12.2025 р.	

Здобувач вищої освіти

_____ (підпис)

(Проц Т.А.)

(прізвище, ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (підпис)

(Сидоренко Р.В.)

(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Проц Т.А. Організація обліку та оподаткування експортних операцій на деревообробних підприємствах. Рукопис.

Кваліфікаційна робота магістра ОП «Облік і оподаткування» спеціальності 071 Облік і оподаткування. Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2025. 87 с.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку джерел посилання, додатків.

У першому розділі розглянуто економічну сутність експортних операцій, досліджено нормативно-правове забезпечення обліку і оподаткування експортних операцій, проаналізовано особливості діяльності підприємств деревообробної галузі та їх вплив на організацію облікового процесу таких підприємств.

У другому розділі оцінено основні тенденції діяльності деревообробної галузі України, розглянуто порядок організації обліку експортних операцій у підприємствах даного сектору, висвітлено особливості оподаткування експортних операцій деревообробних підприємств.

У третьому розділі наведено шляхи вдосконалення організації облікового процесу експортних операцій та оптимізації оподаткування в підприємствах деревообробної галузі України.

Основний зміст роботи викладено на 56 сторінках. Робота містить 3 таблиці, 5 рисунків, перелік джерел посилання із 41 найменування та 5 додатків.

Результати розробок можуть бути застосовані в практичній діяльності деревообробних підприємств.

Ключові слова: експортні операції, податок на додану вартість, деревообробні підприємства, податкова накладна, відшкодування ПДВ.

ANNOTATION

Prots T.A. Organization of accounting and taxation of export operations at woodworking enterprises. Manuscript.

Master's qualification work of EP «Accounting and Taxation» specialty 071 Accounting and Taxation. Lutsk National Technical University. Lutsk, 2025. 87 p.

The qualification work consists of an introduction, three chapters, conclusions, a list of references, and appendices.

The first section examines the economic essence of export operations, examines the regulatory and legal support for accounting and taxation of export operations, analyzes the peculiarities of the activities of enterprises in the woodworking industry and their impact on the organization of the accounting process of such enterprises.

The second section assesses the main trends in the woodworking industry of Ukraine, examines the procedure for organizing accounting for export operations in enterprises of this sector, and highlights the features of taxation of export operations of woodworking enterprises.

The third section presents ways to improve the organization of the accounting process of export transactions and optimize taxation in woodworking enterprises in Ukraine.

The main content of the paper is set out on page 56. The paper contains 3 tables, 5 figures, a list of references of 41 items and 5 appendices.

The results of the developments can be applied in the practical activities of woodworking enterprises.

Keywords: export operations, value added tax, woodworking enterprises, tax invoice, VAT refund.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

CMR	– Convention de Marchandise par Route
FSC	– Forest stewardship council
ВМД	– Вантажно-митна декларація
ВВП	– Валовий внутрішній продукт
ДСП	– Деревостружкова плита
ЄРПН	– Єдиний реєстр податкових накладних
ЄС	– Європейський Союз
ЗЕД	– Зовнішньоекономічна діяльність
СОТ	– Світова організація торгівлі
ПДВ	– Податок на додану вартість
ПКУ	– Податковий кодекс України
УКТ ЗЕД	– Український класифікатор товарів зовнішньоекономічної діяльності

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ	13
1.1. Економічна сутність та класифікація експортних операцій	13
1.2. Нормативне забезпечення організації обліку та оподаткування експортних операцій	19
1.3. Особливості діяльності підприємств деревообробної галузі та їх вплив на побудову облікового процесу	24
Висновки до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ У ДЕРЕВООБРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	30
2.1. Тенденції діяльності деревообробних підприємств в сучасних умовах господарювання	30
2.2. Організація обліку експортних операцій в деревообробних підприємствах	36
2.3. Організація оподаткування експортних операцій на ТОВ «ВЕРБА-ВВ»	45
Висновки до розділу 2	51
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ В ДЕРЕВООБРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	53
Висновки до розділу 3	59
ВИСНОВКИ	61
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	64
ДОДАТКИ	70

ВСТУП

Актуальність теми. Деревопереробна галузь традиційно відіграє важливу роль у формуванні експортного потенціалу України, забезпечуючи валютні надходження, зайнятість у регіонах та розвиток суміжних виробництв, однак її функціонування відбувається в умовах високої регуляторної складності та нестабільності зовнішнього середовища.

Актуальність проблеми зумовлена специфікою обліку експортних операцій у деревопереробці, що пов'язана з багатостадійністю виробничого процесу, значною часткою матеріальних витрат, використанням різних форм контрактів, а також необхідністю дотримання вимог митного, валютного та податкового законодавства. У цих умовах помилки в організації бухгалтерського обліку експортних операцій можуть призводити до викривлення фінансових результатів, втрати податкового кредиту з ПДВ, застосування фінансових санкцій та зниження конкурентоспроможності підприємств на зовнішніх ринках.

Дослідження економічного змісту експортних операцій здійснювали Акименко О.Ю., Білянський Ю.О., Гордополов В.Ю., Дзюбановська Н.В., Люба О.І., Моргуненко О.С., Остапенко С.О., Романенко В.В. та ін. Окремі аспекти особливостей організації обліку та оподаткування податку на додану вартість в деревообробних підприємствах розкрито в дослідженнях Болдовська К.П., Замула І.В., Ковбатюк М.В., Панасюк В.М., Романькова О., Сидоренко Р.В., Скуратов О.О., Цап В.Д., Ціцька Н., Чиркова Ю., Юр'єва П. та ін. Проте можна чітко стверджувати, що організацію обліку та оподаткування експортних операцій в деревообробних підприємствах розкрито недостатньо.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота магістра виконана відповідно до тематики науково-дослідної роботи Луцького національного технічного університету за темою «Розвиток обліково-аналітичного забезпечення формування та контролю

звітних показників суб'єктів господарювання» (№ д/р: 0123U100955) на 2023-2025 роки.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи магістра є вивчення експортних операцій деревообробних підприємств та їх вплив на організацію облікового процесу.

Для досягнення поставленої мети було вирішено наступні завдання:

- дослідити сутність експортних операцій;
- проаналізувати нормативно-правове забезпечення операцій з обліку та оподаткування експортних операцій у деревообробних підприємствах;
- виявити особливості діяльності деревообробних підприємств та їх вплив на особливості організації облікового процесу;
- проаналізувати основні тенденції у вітчизняній деревообробній галузі;
- дослідити порядок організації обліку експортних операцій в даній галузі;
- розглянути порядок оподаткування експортних операцій в деревообробних підприємствах;
- запропонувати шляхи покращення облікового процесу експортних операцій в деревообробних підприємствах та оптимізації його оподаткування.

Об'єктом дослідження є організація облікового процесу експортних операцій та оподаткування їх у деревообробній галузі.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти обліку і оподаткування експортних операцій в деревообробних підприємствах.

Методи дослідження. В процесі дослідження використано загальнонаукові та специфічні методи. Зокрема для дослідження сутності експортних операцій – аналіз та синтез, в процесі вивчення нормативно-правового забезпечення застосовано індукцію та дедукцію. При вивченні організації облікового процесу та механізмів оподаткування, розробки пропозицій – метод аналогії. Методи аналізу, використано для виявлення динаміки показників діяльності підприємств деревообробної галузі.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти, матеріали Державного комітету статистики, науково-практичних конференцій, праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань організації обліку і оподаткування експортних операцій та особливостей діяльності підприємств деревообробної галузі.

Новизна одержаних результатів полягає у розробці організаційних регламентів обліку і оподаткування експортних операцій на підприємствах деревообробного сектору економіки. Найсуттєвішими теоретичними та практичними результатами, що характеризують новизну дослідження й особистий внесок автора є:

Набули подальшого розвитку:

- уточнення визначення поняття «експортний потенціал підприємства» шляхом розширення сукупності факторів, що мають на нього вплив – «сукупність наявних і потенційних ресурсів, можливостей та компетенцій підприємства, які забезпечують його здатність виробляти конкурентоспроможну продукцію (товари, роботи, послуги), стабільно виходити на зовнішні ринки та ефективно здійснювати експортну діяльність з урахуванням вимог міжнародного середовища, нормативно-правового регулювання і власних стратегічних цілей розвитку»;

- процес оптимізації організації оподаткування діяльності деревообробних підприємств шляхом впровадження в практичну діяльність таких суб'єктів господарювання відомостей контролю за заблокованими податковими накладними.

Практичне значення одержаних результатів. Представлені в роботі пропозиції та рекомендації направлені на вдосконалення організаційних аспектів обліку та оподаткування експортних операцій деревообробних підприємств.

Основні положення кваліфікаційної роботи магістра були використані у практичній діяльності ТОВ «ВЕРБА-ВВ», про що зазначено у рецензії з підприємства.

Особистий внесок. Кваліфікаційна робота магістра є самостійно виконаним науковим дослідженням. Під час виконання кваліфікаційної роботи магістра було використано інструменти штучного інтелекту для редагування та форматування тексту при здійсненні теоретичних та прикладних досліджень організації обліку і оподаткування експортних операцій виключно як допоміжний засіб для пошуку ідей, уточнення формулювань та опрацювання літератури. Всі твердження, висновки, результати дослідження, розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору та ґрунтуються на власному аналізі, а отримані результати від генеративного ШІ були перевірені на достовірність та відповідність академічній доброчесності.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження пройшли апробацію на: XVII Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених та здобувачів освіти «Сучасні проблеми і перспективи розвитку, обліку, аналізу і контролю в умовах глобалізації економіки» (7 листопада 2025р).

Публікації. Основні положення кваліфікаційної роботи магістра висвітлено в 1 опублікованій науковій праці.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається із вступу, трьох розділів, висновків, перелік джерел посилання, додатків. Загальний обсяг роботи становить 87 сторінок друкованого тексту, в тому числі 3 таблиці і 5 рисунків. Робота містить 5 додатків на 16 сторінках, перелік джерел посилань включає в себе 41 найменування на 6 сторінках.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, сформульовано новизну та практичне значення дослідження, наведено відомості про впровадження результатів кваліфікаційної роботи магістра.

У першому розділі «Теоретичні основи організації обліку та оподаткування експортних операцій», досліджено нормативно-правове забезпечення обліку і оподаткування експортних операцій, проаналізовано

особливості діяльності деревообробних підприємств та їх вплив на організацію облікового процесу таких підприємств.

У другому розділі «Організація обліку та оподаткування експортних операцій у деревообробних підприємствах» оцінено основні тенденції діяльності деревообробної галузі України, розглянуто порядок первинного та синтетичного обліку експортних операцій у підприємствах даного сектору, висвітлено особливості оподаткування експортних операцій деревообробних підприємств.

У третьому розділі «Удосконалення організації обліку і оподаткування експортних операцій в деревообробних підприємствах» наведено шляхи вдосконалення організації облікового процесу та оптимізації оподаткування експортних операцій діяльності підприємств деревообробної галузі України.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ

1.1. Економічна сутність та класифікація експортних операцій

Економічна сутність експортних операцій полягає в їх системоутворюючій ролі для функціонування, відтворення та стратегічного розвитку національної економіки в умовах глобалізованого ринкового середовища. Експорт є не лише формою зовнішньоекономічної діяльності, а й інструментом реалізації конкурентних переваг країни на міжнародних ринках, засобом залучення валютних ресурсів, каталізатором структурних зрушень, технологічного оновлення та інноваційного розвитку.

Дослідженням питання оптимізації експортних операцій присвячено значну кількість дисертаційних досліджень, положення основних з них подано у додатку А [1-8].

О.М. Радченя, Л.В. Клименко та С.І. Мусієнко зазначають, що «геополітичні та економічні трансформації диктують вітчизняним товаровиробникам потребу у поступовій інтеграції до сучасної системи міжнародних економічних зв'язків» [9].

Науковий аналіз природи експортних операцій вимагає розгляду їх макроекономічних, мікроекономічних, інституційних і соціально-економічних аспектів, оскільки саме комплексний підхід дозволяє зрозуміти глибинні механізми їх впливу на економічну систему.

На макрорівні експортні операції визначають стан зовнішньоторговельного балансу, структуру платіжного балансу, рівень валютної ліквідності та фінансової стійкості держави. Вплив експорту на економічну динаміку відображається через посилення загального темпу економічного зростання за рахунок стимулювання виробництва, зростання

зайнятості, підвищення доходів домогосподарств та активізації інвестиційної діяльності. Достатній обсяг валютних надходжень дає змогу фінансувати імпорт стратегічних товарів, технологічного обладнання, енергоресурсів та інших ресурсів, що не виробляються всередині країни, але є необхідними для підтримання сталого економічного розвитку. Таким чином, експорт виконує функцію забезпечення економічної відкритості та збалансованого включення у світові економічні процеси.

О.В. Хомич та І.М. Манаєнко зазначають, що «наторощення експортного потенціалу та розвиток експортної діяльності є стратегічно значущою задачею у вдосконаленні діяльності вітчизняних великих та середніх підприємств, адже це стає потужним інструментом активізації конкурентних переваг суб'єктів економічної діяльності» [10].

На думку О.Ю. Бочко та С.С. Гринкевич «експортний потенціал – це складова виробничого чи економічного потенціалу, що підпорядкована реалізації цілей національної економіки та є складової системи зовнішньоекономічних зв'язків» [11].

З точки зору розвитку національної економіки експортні операції забезпечують формування галузевої спеціалізації країни на основі її конкурентних переваг, природно-кліматичних умов, технологічного рівня та накопиченого виробничого потенціалу. Поширеною є закономірність, за якої галузі, орієнтовані на зовнішні ринки, характеризуються вищою продуктивністю праці, більш інтенсивним технологічним оновленням, застосуванням сучасних стандартів якості, гнучкими управлінськими практиками та розвиненими логістичними системами. Саме експортно орієнтовані сектори зазвичай демонструють зростання інвестиційної активності, оскільки розширення доступу до глобального попиту створює стимул для нарощування виробничих потужностей і підвищення технологічного рівня виробництва. Таким чином, експорт виступає фактором довгострокових структурних трансформацій, сприяючи переходу від

сировинної моделі до моделі, заснованої на виробництві продукції з високою доданою вартістю.

У мікроекономічному вимірі експортні операції відображають стратегічні інтереси підприємств щодо розширення ринків збуту, мінімізації виробничих ризиків, підвищення ефективності використання ресурсів та оптимізації структури витрат. Вихід на зовнішні ринки дозволяє підприємству подолати обмеження внутрішнього попиту, розширити обсяг реалізації, диверсифікувати джерела доходів і підвищити рентабельність. Участь у міжнародній конкуренції стимулює підвищення стандартів якості, впровадження інноваційних продуктів, модернізацію виробничих потужностей та вдосконалення логістики. Підприємства, що успішно працюють на експорт, змушені адаптувати свою продукцію до вимог міжнародних ринків, дотримуватися сертифікаційних норм, екологічних стандартів, технічних регламентів і вимог сталого розвитку. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності не лише на зовнішньому, а й на внутрішньому ринку, створюючи кумулятивний ефект для розвитку національної економіки.

Досліджуючи питання оцінки можливостей ефективної діяльності підприємств на зовнішніх ринках Ю.А. Бондар, Н.І. Легінькова та І.В. Фабрика акцентують увагу на такому понятті як «експортний потенціал підприємства». На їхню думку це «граничний рівень можливостей максимізації ефективності використання та мобілізації всіх його активів і ресурсів щодо виробництва, реалізації та сервісного супроводу конкурентоспроможної продукції для гарантованої реалізації її на зовнішніх ринках з метою підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства на основі принципів політики імпортозаміщення та досягнення стратегічних цілей його розвитку» [12].

Враховуючи вище наведену інформацію та на основі проведеного дослідження наукових праць, на нашу думку, на сучасному етапі розвитку ринкової економіки під експортним потенціалом підприємства слід вважати

сукупність наявних і потенційних ресурсів, можливостей та компетенцій підприємства, які забезпечують його здатність виробляти конкурентоспроможну продукцію (товари, роботи, послуги), стабільно виходити на зовнішні ринки та ефективно здійснювати експортну діяльність з урахуванням вимог міжнародного середовища, нормативно-правового регулювання і власних стратегічних цілей розвитку.

Економічна сутність експорту передбачає його зв'язок із розвитком міжнародних виробничих ланцюгів, до яких країни поступово інтегруються відповідно до свого технологічного рівня та спеціалізації. Сучасний глобальний простір характеризується формуванням комплексних мереж доданої вартості, у яких країни виконують спеціалізовані функції: від постачання сировини до виробництва компонентів, фінального складання продукції чи її інтелектуального проектування. Включення у такі ланцюги через експорт відкриває доступ до нових технологій, управлінських практик, інвестиційних ресурсів, а також сприяє розвитку людського капіталу. Країни, що беруть активну участь у глобальних виробничих потоках, зазвичай демонструють швидший темп модернізації та підвищення ефективності, оскільки інтеграція у міжнародні мережі створює стійкі стимули до розвитку високотехнологічних секторів.

Інституційний аспект економічної сутності експортних операцій полягає у формуванні відповідного регуляторного середовища та державної політики, які повинні забезпечувати сприятливі умови для діяльності експортерів. Наявність ефективної системи технічного регулювання, сертифікації, митного адміністрування, податкових умов, експортного кредитування та страхування ризиків є важливою передумовою успішного функціонування експортного сектору. Держава відіграє важливу роль у створенні інфраструктури підтримки експорту, включно з інформаційними ресурсами, торговельними представництвами, агенціями із просування експорту та програмами фінансової підтримки. Інституційна підтримка експортерів, особливо малих і середніх підприємств, сприяє розширенню кола учасників

зовнішньоекономічної діяльності та зменшенню бар'єрів для виходу на зовнішні ринки.

Важливим компонентом економічної сутності експорту є його вплив на інноваційну активність. Конкуренція на глобальному ринку стимулює підприємства до впровадження нових технологій, модернізації виробничого обладнання, підвищення енергоефективності та розвитку нових продуктів. Взаємодія з іноземними контрагентами та участь у міжнародних ланцюгах створення вартості сприяє поширенню передових технологій, знань та навичок. Експортно орієнтовані підприємства часто мають вищу інноваційну активність порівняно з тими, що працюють лише на внутрішньому ринку, що пояснюється необхідністю адаптуватися до строгих світових стандартів і забезпечувати конкурентні переваги на іноземних ринках.

Слід відмітити, що у сучасній ринковій економіці відбуваються суттєві зміни з-за зростання обсягів цифрових технологій та все більшу взаємопов'язаність світових ринків. Досліджуючи це питання Zhang Z. [13] зазначає, що передові світові компанії скорочують витрати у ланцюгах поставок, усувають посередницький трафік та сприяють транзакціям безпосередньо з клієнтами.

І.Ю. Приварникова відмічає, що структура експорту також починає змінюватись – все більшу і більшу частку починає займати експорт послуг. І хто першим вірно зорієнтується в цій ситуації отримає більші прибутки у майбутньому [14].

Соціально-економічний вимір експорту проявляється через створення робочих місць, підвищення рівня зайнятості та зростання доходів населення. Розвиток експортних галузей призводить до зростання попиту на робочу силу, розширення можливостей для професійного розвитку та формування нових компетенцій. Зростання доходів працівників експортних секторів позитивно впливає на внутрішній попит, сприяє розвитку сфери послуг та розширює податкову базу держави. У результаті формується мультиплікативний

соціально-економічний ефект, що охоплює широкі прошарки населення та забезпечує підвищення якості життя.

Експорт також відіграє важливу роль у формуванні міжнародного іміджу країни. Розпізнаваність національних брендів, конкурентоспроможність продукції, відповідність світовим стандартам якості та стабільність зовнішньоекономічних зв'язків сприяють зміцненню позицій держави у глобальній економічній системі. Країни, які активно розвивають експортні сектори, зазвичай мають більш стійкі економіки, здатні адаптуватися до кризових явищ та змін міжнародної кон'юнктури.

Відповідно до стандартної міжнародної торгової класифікації товарів (SITC) розрізняють 10 категорій товарів, що експортуються: їжа та живі тварини; напої та тютюн; сировина; паливно-мастильні матеріали; тваринні та рослинні олії, жири та воски; хімічні речовини та супутні продукти; промислові товари; машини та транспортне обладнання; різні вироби, що виготовляються; інші товари [15]. В той же час, його український аналог – Український класифікатор товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД) 2020 року – ділить експортний товар аж на 21 групу [16].

На думку М.В. Ковбатюка та Г.О. Ковбатюка «з одного боку, кожна класифікація повинна охоплювати всі групи товарів, з іншого – показувати якісну складову частини товарів, що експортується» [17]. Тому, ці автори пропонують до застосування Технологічну структуру експорту промислової продукції країн, що розвиваються (Lall classification) – поділ товарів, що експортуються, на ресурсні виробництва, низькотехнологічні виробництва, середньотехнологічні виробництва та високотехнологічні виробництва.

Проводячи аналіз експортних операцій О.О. Скуратов та О.Д. Панченко пропонують їх наступну класифікації за такими класифікаційними ознаками:

- за характером товарів (сировина, напівфабрикати та готова продукція) та послуг (транспортні, фінансові та консультаційні);
- за географічним напрямом (з країнами Європи, Азії, Америки чи Африки);

- за характером ринків (на ринках розвинених країн; країн, що розвиваються; ринках перехідних економік);
- за типом контрактів (з фіксованими або плаваючими цінами);
- за формою оплати (авансом, акредитивом чи наступною оплатою);
- за способом транспортування (морським, авіаційним, залізничним чи автомобільним транспортом) [18].

Загалом, питання ефективного здійснення експортних операцій є надзвичайно глибоким та багатогранним. Дослідженням різних його ділянок займалась велика кількість вітчизняних та зарубіжних науковців, огляд найбільш важливих праць за останні роки подано в Додатку Б [19-26].

Узагальнюючи, можна зазначити, що економічна сутність експортних операцій полягає у формуванні багаторівневого ефекту, який охоплює макроекономічну стабільність, розвиток виробничого потенціалу, удосконалення структури економіки, стимулювання конкуренції та інновацій, підвищення добробуту населення та зміцнення позицій країни у міжнародній системі господарювання. Експорт є не лише інструментом отримання валютних надходжень, а й ключовим механізмом забезпечення довгострокового економічного зростання, модернізації економіки та інтеграції у глобальні виробничі та торговельні процеси. Саме тому ефективний розвиток експортного сектору та формування сприятливої інституційної інфраструктури є стратегічним пріоритетом державної економічної політики в умовах сучасної світової економіки.

1.2. Нормативне забезпечення організації обліку та оподаткування експортних операцій

Якісне нормативне забезпечення експортних операцій відіграє визначальну роль у формуванні конкурентоспроможності підприємств на зовнішніх ринках, оскільки створює передбачуване правове середовище та

мінімізує регуляторні ризики. Чіткість і узгодженість норм, що регулюють митні процедури, валютні операції, технічні вимоги та податкові аспекти експорту, забезпечують стабільність умов господарювання та сприяють раціоналізації управлінських рішень. Наявність ефективного нормативного поля дозволяє підприємствам знижувати транзакційні витрати, прискорювати логістичні процеси та уникати правових колізій, що, у свою чергу, підвищує їхню здатність адаптуватися до динаміки міжнародних торговельних відносин.

Системність нормативного забезпечення сприяє гармонізації національних вимог з міжнародними стандартами, що є критично важливим для розширення присутності української продукції на глобальних ринках. Високий рівень регуляторної якості стимулює інтеграцію підприємств у міжнародні ланцюги вартості та забезпечує відповідність вимогам зовнішніх партнерів, що формує позитивний імідж країни як надійного торговельного актора. Удосконалення нормативної бази також має важливе значення для залучення інвестицій, оскільки підвищує прозорість і передбачуваність економічного середовища, зменшуючи витрати на правову експертизу та контроль за дотриманням вимог.

Таким чином, якісне нормативне забезпечення експортних операцій є ключовим фактором зміцнення позицій підприємств на міжнародній арені, оскільки створює умови для ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю, підвищує економічну безпеку та забезпечує взаємодію бізнесу з державними інституціями на основі чітких, стабільних і прозорих правил.

Головним нормативним актом, що регулює основні положення здійснення експортних операцій в Україні, є Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Відповідно до нього чинне законодавство розрізняє такі поняття як «експорт товарів» та «експорт капіталу».

Під експортом товарів розуміють «продаж товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) з

вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України, включаючи реекспорт товарів. При цьому термін реекспорт (реекспорт товарів) означає продаж іноземним суб'єктам господарської діяльності та вивезення за межі України товарів, що були раніше імпортовані на територію України» [27]. До експорту капіталу відносять «вивезення за межі України (ввезення з-за меж України) капіталу у будь-якій формі (валютних коштів, продукції, послуг, робіт, прав інтелектуальної власності та інших немайнових прав) з метою одержання прибутків від виробничої та інших форм господарської діяльності» [27].

Варто відмітити, що згідно даного нормативного акту до значення поняття «товар», також включено і послуги, що можуть надаватись іноземним покупцям вітчизняними суб'єктами господарювання. Отже, під поняттям «експорт товару» ми можемо розуміти і «експорт послуг».

Митний кодекс України наводить визначення поняття експортера – це «підприємство, яке на підставі укладених ним безпосередньо або через посередника (комісіонера, агента, консигнатора тощо) зовнішньоекономічних договорів (контрактів) здійснює експорт (імпорт) товарів з переміщенням їх через митний кордон України, незалежно від митного режиму, в який поміщуються такі товари» [28]. Також тут наведена власне визначення і самого експорту (остаточного вивезення) – це «митний режим відповідно до якого українські товари випускаються для вільного обігу за межами митної території України без зобов'язань щодо їх зворотного ввезення» [28].

Організація обліку та оподаткування експортних операцій має обов'язково враховувати те, що всі вони здійснюються за допомогою іноземної валюти:

– «валюта готівкою, грошові знаки (банкноти, білети державної скарбниці, монети), що знаходяться в обігу і є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави, а також вилучені або ті, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, які знаходяться в обігу;

– платіжні документи у грошових одиницях іноземних держав та міжнародних розрахункових одиницях;

– кошти у грошових одиницях іноземних держав, міжнародних розрахункових одиницях та у діючій на території України валюті з вільною конверсією, які знаходяться на рахунках та вкладах у банківсько-кредитних установах на території України та за її межами» [28].

Відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку основним рахунками, що використовуються при обліку валютних коштів є:

- 302 «Готівка в іноземній валюті»;
- 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»;
- 314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті»;
- 332 «Грошові документи в іноземній валюті»;
- 334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті» [29].

Слід відмітити, що окремих рахунків призначених для обліку товарів і готової продукції, які будуть відправлені на експорт, не передбачено. Вони обліковуються в загальному на рахунках 26 «Готова продукція» та 28 «Товари». Окремі рахунки виділяють для обліку доходів і витрат, що були отримані з з-за зміни курсів валют, у яких проводяться розрахунки за експортні операції, та при продажі-купівлі іноземної валюти. Так, у цих випадках, використовують:

- 711 «Дохід від купівлі-продажу іноземної валюти»;
- 714 «Дохід від операційної курсової різниці»;
- 744 «Дохід від неопераційної курсової різниці»;
- 942 «Витрати на купівлю-продаж іноземної валюти»;
- 945 «Витрати від операційної курсової різниці»;
- 974 «Втрати від неопераційних курсових різниць».

Важливим нормативним актом щодо регулювання оподаткування експортних операцій є Податковий кодекс України [30]. Однією з важливих

особливостей, що впроваджені даним нормативним актом для експортних операцій, є застосування до них ставки ПДВ 0 %.

Такий режим дозволяє підприємствам повернути суму вхідного ПДВ, сплачену при придбанні товарів чи послуг, що безпосередньо пов'язані з експортом. Нульова ставка виступає не пільгою, а повноцінним елементом податкового механізму, що забезпечує нейтральність ПДВ щодо міжнародної торгівлі. Водночас право на відшкодування передбачає виконання низки умов: підтвердження фактичного вивезення товару митною декларацією, наявність правильно оформлених податкових накладних та дотримання строків реєстрації в ЄРПН.

Для послуг оподаткування залежить від місця їх постачання: якщо воно визначене за межами України, операція не є об'єктом оподаткування ПДВ, що потребує коректного встановлення «місця постачання» за спеціальними правилами. Це особливо важливо для IT-послуг, консультаційних, інжинірингових та транспортно-експедиційних операцій.

Щодо податку на прибуток, експортні операції не мають спеціальної ставки, однак для них характерним є застосування принципу «витягнутої руки» та контроль за трансфертним ціноутворенням у випадках торгівлі з нерезидентами з низькоподаткових юрисдикцій або пов'язаними особами. Це зумовлює необхідність належного документування експортних контрактів, обґрунтування цін та підготовки звітності про контрольовані операції.

Відповідно до ПКУ встановлення відповідності контрольованої операції принципу «витягнутої руки» відбувається за одним з п'яти наступних методів:

- порівняльної неконтрольованої ціни;
- ціни перепродажу;
- «витрати плюс»;
- чистого прибутку;
- розподілення прибутку.

Також експорт пов'язаний з валютним регулюванням: виручка має надходити в строки, встановлені Національним банком, а розрахунки

здебільшого проводяться в іноземній валюті з дотриманням правил валютного контролю. Порушення строків надходження валютної виручки може спричинити фінансові санкції.

Відповідно до Постанови НБУ № 18 під час дії на території України воєнного стану «граничні строки розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів становлять 180 календарних днів та застосовуються до операцій, здійснених з 05 квітня 2022 року» [31]. В мирний час діє норма Положення НБУ № 5, відповідно до якого граничний термін таких розрахунків становить 365 календарних днів [32].

Слід відмітити, що контроль за операціями експорту та імпорту здійснюється лише за умови якщо розмір операції становить понад 400 000 грн. Операції меншої вартості на граничний строк, відповідно до законодавства про фінансовий моніторинг, не перевіряються [33].

За порушення зазначених вимог нормативних документів на суб'єкт господарювання можуть накладатись значні штрафні санкції. Так, відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення, за порушення порядку здійснення валютних операцій на посадових осіб платника податку буде накладено штраф в розмірі від 17 000 до 51 000 гривень [34].

1.3. Особливості діяльності підприємств деревообробної галузі та їх вплив на побудову облікового процесу

Специфіка діяльності підприємств деревообробної галузі зумовлює формування особливої моделі організації облікового процесу, що базується на багатоступеневості виробничого циклу, значній матеріаломісткості та варіативності технологічних операцій. Деревообробка охоплює широкий спектр видів діяльності — від первинної лісопереробки до виготовлення конструкційних, столярних і меблевих виробів, — що спричиняє складність класифікації продукції, значні відмінності в її технологічних характеристиках

та неоднорідність витрат. У таких умовах облікова система має забезпечувати не лише контроль за рухом матеріальних ресурсів, а й можливість їх точного віднесення до конкретних переділів виробництва, що є ключовою передумовою достовірного калькулювання собівартості та подальшого управлінського аналізу.

На думку І.В. Замули, М.М. Танасієвої та О.В. Шавурської «Відсутність нормативного регулювання в частині визнання продукції деревного й недеревного походження та порядку визначення її вартості призводить до зниження якості облікової інформації, її повноти, що зумовлює недоліки формування інформації про лісову продукцію для цілей управління» [35].

Однією з визначальних особливостей галузі є природна неоднорідність вихідної сировини, від якої залежить якість та вихід готової продукції. Окремі ділянки деревини відрізняються щільністю, вологістю, структурними дефектами, що визначає необхідність використання нормативів втрат та технологічних відходів, а також детального документування операцій розкрою. Значний обсяг побічної продукції — тирси, тріски, стружки, обополу — формує додатковий економічний ефект, але одночасно ускладнює її визнання, оцінку та відображення в обліку. Відтак облікові процедури повинні охоплювати не лише основні види виробів, а й супутню продукцію, що забезпечує повноту відображення результатів виробничого процесу та формування інформаційної бази для оптимізації ресурсного використання.

Сидоренко Р.В. зазначає, що для якісної організації облікового процесу готової продукції в деревообробних підприємствах важливою складовою є внутрішня облікова політика. На його думку саме вона «повинна регламентувати порядок оцінки готової продукції, вибір методу калькулювання, періодичність інвентаризацій, порядок списання браку та втрат, а також визначати відповідальних осіб за облік у виробничих підрозділах і на складах. Саме чітка регламентація облікових процедур сприяє зниженню ризиків фінансових помилок і забезпечує відповідність обліку вимогам чинного законодавства» [36].

Польова О.Л. та Томашук І.В. вважають, що «облікова політика має визначати відповідальних осіб, перелік номенклатури готової продукції, методику оцінки та калькулювання собівартості, а також технічні аспекти організації первинного, аналітичного та синтетичного обліку» [37].

Виробничий цикл деревообробних підприємств характеризується високою тривалістю окремих операцій, зокрема сушіння деревини, що передбачає її тривале перебування в незавершеному виробництві. Це зумовлює необхідність розширеної аналітики щодо обліку напівфабрикатів, застосування спеціальних методів їх оцінки, а також контролю за коливаннями вартості у зв'язку зі зміною фізичних властивостей матеріалу. Крім того, технологічні процеси часто є енергоємними, що актуалізує потребу окремого обліку витрат на енергоресурси та їх розподілу між підрозділами, оскільки саме енергетична складова істотно впливає на собівартість продукції.

У галузі домінує використання високовартісного та спеціалізованого обладнання, яке потребує систематичного обліку амортизації, регламентованих графіків технічного обслуговування та контролю за ефективністю завантаження. Це формує потребу в інформаційній інтеграції облікових даних з системами виробничого менеджменту, що дозволяє отримувати оперативні відомості про стан устаткування, рівень простоїв, коефіцієнт використання потужностей. Водночас облік витрат на ремонт і модернізацію набуває стратегічного значення, оскільки значною мірою визначає конкурентоспроможність підприємства та можливість його технологічного оновлення.

Суттєвим фактором впливу на побудову облікового процесу є екологічні вимоги та стандарти сталого розвитку. Підприємства деревообробної галузі працюють із ресурсом, що має природне обмеження та потребує відповідального використання. Це зумовлює необхідність впровадження внутрішніх систем моніторингу споживання деревини, контролю за походженням сировини, дотриманням принципів раціонального лісокористування. Такі вимоги впливають на формування облікових реєстрів,

які мають містити інформацію щодо походження сировини, обсягів її використання, екологічних критеріїв, а також витрат на утилізацію відходів та екологічні заходи. Усе це розширює традиційні межі бухгалтерського обліку та інтегрує в його структуру елементи нефінансової звітності.

На думку Т.О. Мулика в сучасних ринкових умовах та враховуючи воєнний стан в країні особливо актуально постає питання про «важливість створення єдиної державної інформаційної системи обліку лісопродукції, що дозволить об'єднати розрізнені дані, підвищити ефективність управління лісовими ресурсами та посилити контроль за їх використанням» [38].

Особливу роль у деревообробній промисловості відіграє управлінський облік, який повинен забезпечувати можливість оперативного контролю за виробничими витратами, моделюванням різних варіантів технологічних процесів та оцінкою їх ефективності. Варіативність технології дозволяє підприємству застосовувати різні методи калькулювання — від нормативного до попроцесного чи позамовного — залежно від складності продукції, обсягів виробництва та структури підрозділів. Крім того, суттєвого значення набуває облік за центрами відповідальності та формування внутрішніх бюджетів, що сприяє підвищенню прозорості витрат та оптимізації ресурсного забезпечення. У поєднанні із системами контролінгу це створює комплексну інформаційну основу для прийняття управлінських рішень.

Постійні коливання ринкових цін на деревину, сезонність заготівлі та залежність від логістичної інфраструктури формують додаткові вимоги до організації обліку запасів. Зокрема, необхідним є застосування гнучких методів оцінки матеріальних ресурсів, використання страхових запасів, аналіз варіативності їх вартості та впливу таких змін на фінансову звітність. Значний обсяг складських операцій, пов'язаних зі зберіганням різних сортів і порід деревини, передбачає розвинену систему складського обліку, що має включати інвентаризаційні процедури, контроль якості та документування змін у фізичних параметрах сировини.

Досліджуючи шляхи подальшого розвитку деревообробної галузі О.В. Невар найоптимальнішим вважає концепцію сталого розвитку галузі та пропонує її реалізовувати на основі семи гіпотез «що акцентують увагу на інтегрованому підході, соціальній відповідальності, відповідальному лісокористуванні, циркулярній та зеленій економіці для досягнення сталого розвитку деревообробної промисловості. Така концепція визначається як комплексна система орієнтирів, принципів та заходів, спрямованих на досягнення гармонійного розвитку галузі, впровадження принципів зеленої та циркулярної економіки, що передбачає застосування інтегрального підходу, який об'єднує шляхи досягнення цілей сталого розвитку через синергію між технологічними інноваціями, ефективним використанням ресурсів та залученням всіх зацікавлених сторін, забезпечуючи тим самим стійкість та прогрес деревообробної промисловості та досягнення економічно-, екологічно- та соціально- орієнтованих результатів від її розвитку» [39].

Специфіка діяльності підприємств деревообробної галузі зумовлює складну структуру облікового процесу, який має забезпечувати відображення багатоступеневого, матеріаломісткого та технологічно варіативного виробництва; враховувати природну неоднорідність сировини та значний обсяг побічної продукції; інтегрувати дані щодо екологічних вимог та невиробничих аспектів; створювати можливості для глибокого управлінського аналізу та оптимізації витрат. Сукупність цих чинників формує унікальну модель побудови облікової системи, орієнтованої на підвищення ефективності ресурсного використання та забезпечення сталого розвитку підприємств галузі.

Висновки до розділу 1

У результаті проведеного дослідження теоретичних аспектів організації обліку і оподаткування експортних операцій встановлено:

1. Експортні операції мають системоутворююче значення для макро- та мікроекономічного розвитку, забезпечуючи фінансову стійкість держави, структурні зрушення економіки та інтеграцію у глобальні виробничі ланцюги. Експорт виступає ключовим інструментом реалізації конкурентних переваг країни, стимулює інноваційну активність, технологічне оновлення та зростання продуктивності праці, особливо в експортно орієнтованих галузях. На рівні підприємств експортні операції сприяють розширенню ринків збуту, підвищенню ефективності використання ресурсів і формуванню експортного потенціалу як важливої складової економічного розвитку.

2. Встановлено, що якісне нормативне забезпечення експортних операцій є визначальним чинником зниження регуляторних ризиків, підвищення передбачуваності господарського середовища та зміцнення конкурентоспроможності підприємств на зовнішніх ринках. Узгоджене правове регулювання митних, валютних, облікових і податкових аспектів експорту забезпечує ефективну організацію зовнішньоекономічної діяльності та раціоналізацію управлінських рішень суб'єктів господарювання. Застосування нульової ставки ПДВ, механізмів валютного контролю та правил трансфертного ціноутворення потребує високого рівня облікової дисципліни й належного документального підтвердження експортних операцій.

3. Організація обліку в деревообробній галузі визначається багатоступеневістю виробництва, матеріаломісткістю та технологічною варіативністю процесів. Природна неоднорідність деревної сировини й наявність побічної продукції суттєво ускладнюють калькулювання собівартості та контроль витрат. Чітко сформована облікова політика забезпечує достовірність облікової інформації та підвищує ефективність управлінських рішень підприємства.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ ПДВ В ДЕРЕВООБРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

2.1. Тенденції діяльності деревообробних підприємств в сучасних умовах господарювання

Деревообробна галузь України посідає вагоме місце в структурі національної економіки, оскільки поєднує виробничий, експортний та соціально-екологічний потенціал, формуючи важливі умови для сталого розвитку промислового комплексу. Її значення визначається насамперед можливістю глибокої переробки лісових ресурсів, що забезпечує підвищення доданої вартості та сприяє формуванню конкурентоспроможної продукції як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. На відміну від сировинної моделі, деревообробка забезпечує перехід до виробництва продукції із високою часткою технологічних операцій — від пиломатеріалів до меблевої та будівельної продукції, що суттєво зміцнює експортний потенціал країни.

Значущість галузі також обумовлена її роллю у збалансованому регіональному розвитку. Деревообробні підприємства традиційно розміщуються у лісових регіонах Західної та Північної України, де вони виступають ключовими роботодавцями, забезпечують зайнятість місцевого населення та формують податкові надходження до місцевих бюджетів. У контексті сучасних економічних викликів галузь відіграє важливу стабілізуючу функцію, оскільки демонструє відносну стійкість до коливань зовнішніх ринків через диверсифікованість продукції та наявність постійного внутрішнього попиту.

Екологічний вимір діяльності галузі також підсилює її значення. Вона не лише використовує природні ресурси, а й впливає на формування системи сталого лісокористування, сприяючи впровадженню міжнародних стандартів

контролю походження деревини, зменшенню рівня нелегальних рубок і підвищенню прозорості ринку. Завдяки поширенню технологій глибокої переробки, утилізації відходів та виробництва побічних продуктів (паливних гранул, брикетів) галузь демонструє високий потенціал щодо зменшення техногенного навантаження та раціонального використання ресурсів.

Крім того, деревообробна промисловість має значний мультиплікативний ефект на суміжні сфери — логістику, машинобудування, будівництво, дизайн та роздрібну торгівлю меблями. Її розвиток стимулює формування нових виробничо-технологічних ланцюгів, підвищує інноваційну активність підприємств і забезпечує інтеграцію України у світові виробничі мережі. В умовах модернізації економіки деревообробна галузь виступає одним із драйверів структурних змін, що дозволяє поєднати економічний ефект, соціальну значущість і екологічну відповідальність, роблячи її стратегічно важливою для довгострокового розвитку держави.

Оцінку показників діяльності деревопереробних підприємств доцільно розпочати з показників динаміки кількості суб'єктів господарювання, що працюють за даним напрямом. На рисунку 2.1 зазначена відповідна інформація за 2014-2024 роки.

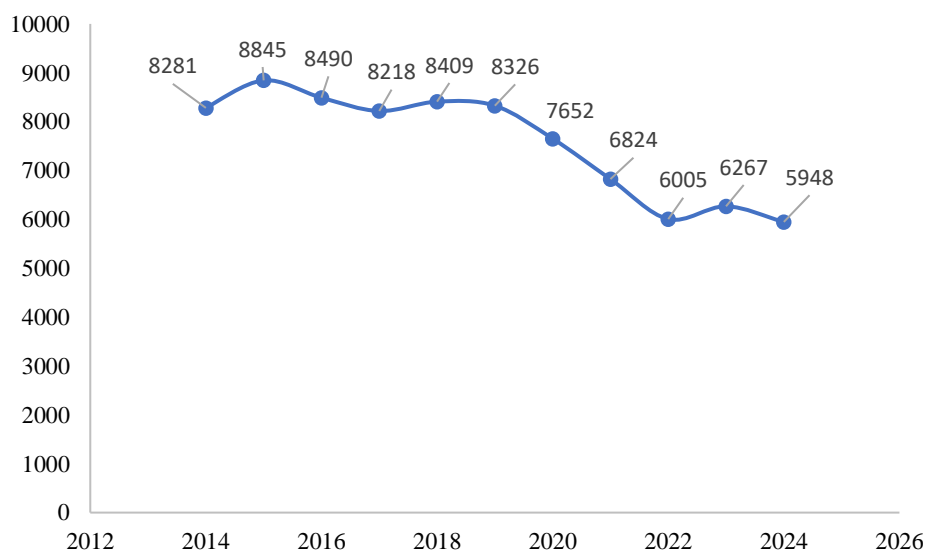

Рисунок 2.1 Кількість деревопереробних суб'єктів господарювання в Україні в 2014-2024 роках

Джерело: [40].

Скорочення кількості деревообробних суб'єктів господарювання в Україні в останні роки передусім зумовлене масштабними бойовими діями, які спричинили руйнування виробничих потужностей, логістичної інфраструктури та значної частини лісових ресурсів. Через воєнні ризики багато підприємств опинилися в зонах активних обстрілів або поблизу лінії фронту, що зробило продовження діяльності економічно та фізично небезпечним. Порушення транспортних маршрутів і мінування лісових територій також унеможливили стабільний доступ до сировини, що є критично важливим для деревообробної галузі. Додатково підприємства зіткнулися зі зростанням витрат на безпеку, енергетику та релокацію, що підвищило ризики втрати рентабельності та прискорило вихід з ринку малих і середніх виробників.

Для оцінки вагомості деревообробної галузі в національній економіці доцільно проаналізувати динаміку зайнятості в цьому напрямі господарської діяльності. На рисунку 2.2 відображено дану динаміку.

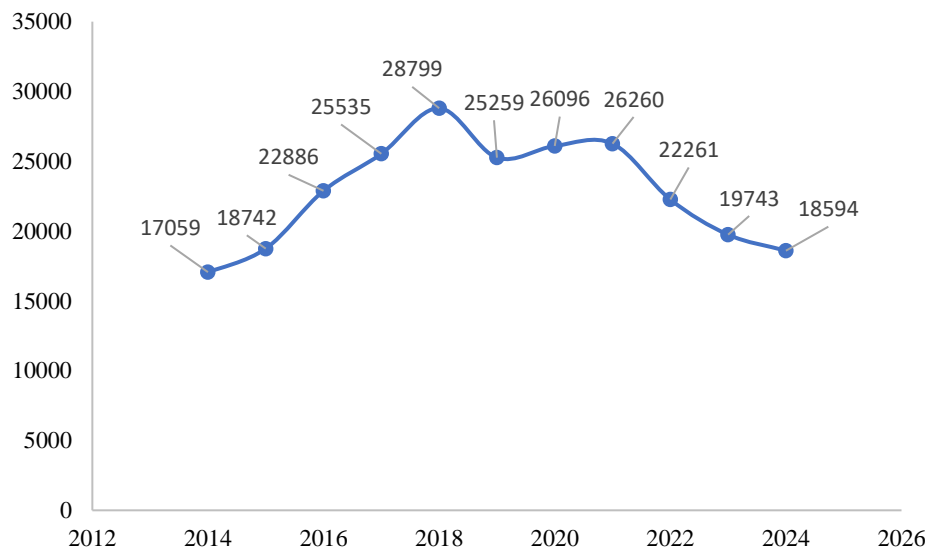

Рисунок 2.2 Кількість працівників, що зайнята в деревообробних суб'єктах господарювання в Україні в 2014-2024 роках, чол.

Джерело: [40].

Динаміка даного показника тотожна динаміці показника кількості суб'єктів господарювання деревопереробної галузі – постійне зменшення протягом періоду воєнного стану в Україні.

Якщо оцінити загалом кількість зайнятих в цьому секторі економіки у загальній кількості працюючих в Україні слід відмітити, що вона є доволі незначна. Протягом 2014-2024 років ця частка максимально становила лише 0,4 %, в останні роки цей показник був на рівні 0,32-0,33 %.

Для більш повного розуміння місця деревообробної галузі в економіці України та результативності її діяльності варто дослідити показники обсягів реалізації продукції цієї галузі. З-за значних розмірів інфляції в останні роки аналіз варто проводити через вираження вартості не у гривні, а у вільно-конвертованій валюті (нами було обрано долар США). На рисунку 2.3 відображено динаміку даного показника.

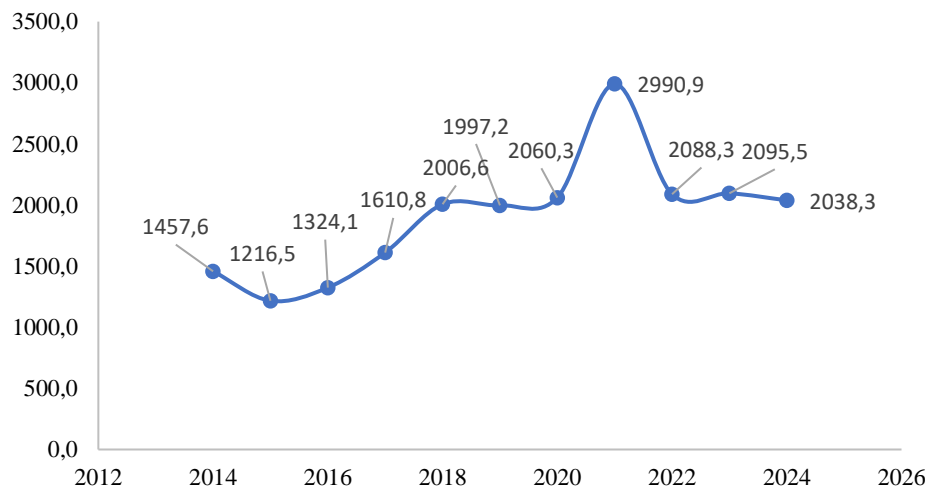

Рисунок 2.3 Обсяг реалізованої продукції деревообробної галузі України у 2014-2024 роках (млн. дол. США)

Джерело: [40].

Початок активних бойових дій і тут мав суттєвий вплив на зміну показника – обсяг зменшився на третину за останні 4 роки.

Аналіз показників обсягу експорту є важливим, тому що він дозволяє оцінити реальний внесок зовнішньоекономічної діяльності у формування

національного доходу та економічне зростання. На основі таких даних держава може своєчасно виявляти структурні диспропорції, зміни у конкурентоспроможності та залежності від окремих ринків. Регулярний аналіз також дає змогу прогнозувати валютні надходження, що впливають на стабільність платіжного балансу та курсову політику. Крім того, ці показники є ключовими для формування ефективної торговельної стратегії та визначення пріоритетних напрямів підтримки експорту. На рисунку 2.4 відображено динаміку показника обсягів експорту в Україні в 2014-2024 роках.

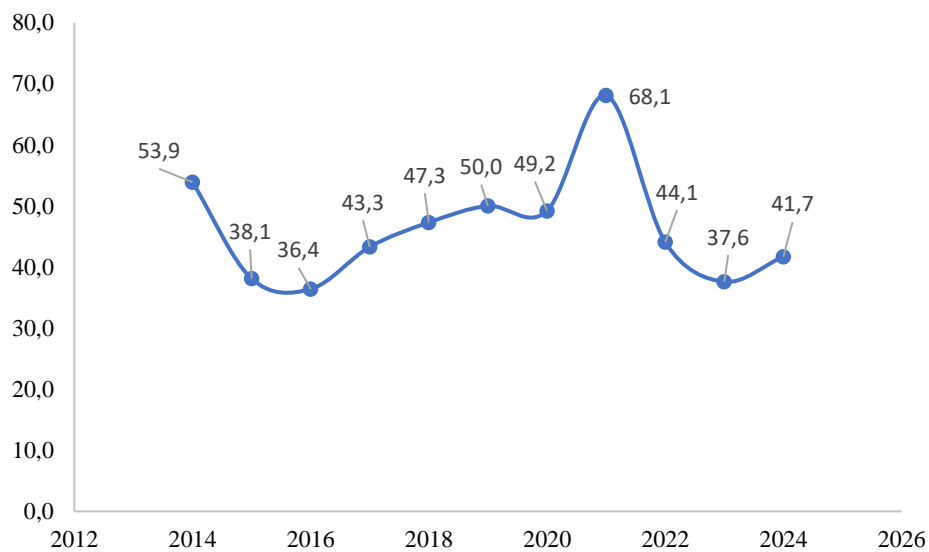

Рисунок 2.4 Загальна сума експорту України у 2014-2024 роках (млрд. дол. США)

Джерело: [40].

Показник останнього довоєнного року є найбільшим за останнє десятиліття. Втрата значних територій країни та величезних обсягів виробництв суттєво зменшило значення цього показника. Найнижчий обсяг експорту був зафіксований у 2023 році – лише 37,6 млрд. дол. США – далі відбувся зріст на приблизно 10 %.

Щоб краще оцінити важливість продукції деревопереробки для національної економіки доцільно проаналізувати його частку в загальному експорті України. На рисунку 2.5 відображено частку експорту виробів з деревини у загальній вартості національного експорту у 2014-2024 роках.

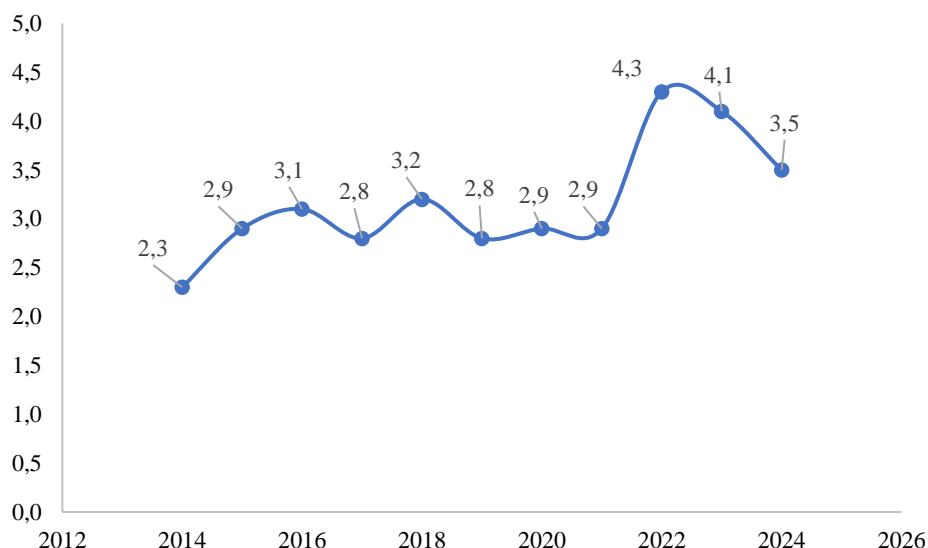

Рисунок 2.5 Частка експорту виробів з деревини у загальному експорті України в 2014-2024 роках, %

Джерело: [40].

В середньому частка продукції деревопереробної галузі в загальному експорті країни за останні 10 років становить 3-4 %, що є доволі вагомою цифрою для вітчизняної економіки і служить ще одним доказом про важливість цієї галузі.

Зменшення обсягів діяльності деревопереробної галузі України в умовах військових дій є закономірним наслідком руйнування інфраструктури, порушення логістики та втрати частини сировинної бази. Постійні ризики для виробничих об'єктів і персоналу спричинили вимушене згорання операцій та перенесення підприємств у більш безпечні регіони, що супроводжується додатковими витратами. Значний вплив має також скорочення інвестиційної активності, оскільки невизначеність стримує модернізацію виробництва та оновлення обладнання. Як результат, галузь тимчасово втрачає обсяги діяльності та позиції на зовнішньому ринку. У сукупності ці чинники свідчать про потребу у цілеспрямованій державній підтримці та післявоєнній стратегії відновлення сектору.

2.2. Організація обліку експортних операцій в деревообробних підприємствах

Якісна організація обліку експортних операцій у деревопереробній галузі є ключовою передумовою прозорості та ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Вона забезпечує точне відображення вартості продукції, що дозволяє коректно формувати експортні ціни та оцінювати реальну прибутковість операцій.

Належний облік допомагає своєчасно виявляти відхилення у витратах та оптимізувати використання ресурсів у виробничому циклі. Коректні дані також є основою для дотримання податкових вимог та уникнення штрафних санкцій у сфері валютного та митного регулювання. Завдяки якісній системі обліку підприємство може оперативно формувати звітність, необхідну для митного оформлення та отримання сертифікатів відповідності.

Точна інформація про експортні потоки дозволяє більш обґрунтовано планувати виробництво та прогнозувати потреби ринку. Ефективний облік сприяє підвищенню довіри з боку іноземних партнерів, які очікують стабільності та відповідності контрактних зобов'язань міжнародним стандартам. Він також є важливим інструментом оцінки валютних ризиків і формування стратегії ціноутворення з урахуванням коливань курсу.

Для підприємств галузі, що працюють у складних умовах воєнної економіки, якісний облік допомагає мінімізувати втрати та відстежувати зміну рентабельності окремих експортних напрямів. У підсумку, системний і точний облік експортних операцій створює основу для конкурентоспроможності галузі та її інтеграції у світові ринки.

Магістерська робота була виконана на базі деревообробного підприємства Товариство з обмеженою відповідальністю «ВЕРБА-ВВ», що було засноване 29 травня 2014 року. Засновником та директором товариства є Полячук Тетяна Миколаївна, яка є єдиною власницею та володіє статутним капіталом підприємства у розмірі 44 710 000 грн.

Основними видами продукції, що виготовляється ТОВ «ВЕРБА-ВВ» є: дерев'яні піддони різних розмірів (сертифіковані EPAL та звичайні), паливні гранули (пелети) фасовані в пакувальні мішки різної ваги; обрізні пиломатеріали (дошки) різних розмірів.

Виготовлена підприємством продукція в своїй більшості реалізується за кордоном – Боснія, Польща, Італія, Німеччина, Нідерланди, Словаччина, Словенія, Туреччина, Болгарія тощо. Загалом, продукція реалізується в більше ніж 20 різних країнах світу. Експорт продукції становить понад 97 % від всього обсягу.

Для виготовлення продукції підприємство здійснює закупівлю сировини та матеріалів, напівфабрикатів, паливно-мастильних матеріалів, запчастин, будівельних матеріалів, енергоносіїв.

Підприємство є одним із лідерів деревопереробної галузі Волині по обсягах виготовленої та реалізованої продукції. Кількість найманих працівників та загальні обсяги реалізації мають тенденції до постійного зростання. Також постійно розширюється і перелік країн до яких відбувається реалізація продукції. Продукція підприємства постійно проходить європейську сертифікацію на відповідність норм екології та якості.

Для якісної організації обліку на деревообробних підприємствах увага облікового апарату ТОВ «ВЕРБА-ВВ» акцентується на комплексі взаємопов'язаних процесів, які формують точну й достовірну інформаційну базу для управління виробництвом та експортною діяльністю. Передусім ключовим елементом є забезпечення максимальної точності первинного документування всіх операцій — від заготівлі та закупівлі деревини до її внутрішнього переміщення, сушіння, різання та подальшої реалізації. Оскільки деревина як сировина має природні втрати, відмінності в якості та складну структуру класифікації, будь-які помилки на первинному етапі можуть спричинити неправильно визначену собівартість, перекручення даних складського обліку та некоректну оцінку готової продукції.

Калькулювання собівартості готової продукції в деревообробній галузі має враховувати не лише прямі виробничі витрати, а й втрати, пов'язані зі зміною вологості, сортністю й технічними характеристиками матеріалу, а також витрати на переробку відходів. Це потребує застосування сучасних методів обліку витрат, точного оцінювання вторинної продукції (тирси, щепи, обрізків) та розподілу непрямих витрат відповідно до специфіки виробничих процесів. Лише за умови коректного формування собівартості підприємство може визначити реальну економічну ефективність виробництва, коригувати асортиментну політику та формувати конкурентоспроможні ціни на експортних ринках.

ТОВ «ВЕРБА-ВВ» має безвідходний цикл виробництва – залишки деревини, що залишаються після виробничого процесу виготовлення пиломатеріалу обрізного використовуються в подальшій господарській діяльності в залежності від їх типу та якості. Оскільки окрім піддонів різних типів та пиломатеріалу обрізного підприємство виготовляє ще і пелети (дерев'яні гранули, що використовуються в якості пального для котлів), то частина деревних відходів подрібнюється в тирсу і відправляється на виготовлення саме цього типу готової продукції. Якщо відходи не відповідають вимогам до сировини, що встановлені для пелет, то вони відправляються в якості пального до твердопаливних котлів, що забезпечують підприємство теплом як для сушки деревини, так і для внутрішнього обігріву приміщення.

ТОВ «ВЕРБА-ВВ» не вистачає власної сировини та відходів для виготовлення деревних гранул, тому підприємство закуповує деревні відходи (гілки, обрізки, тирсу, кору) у інших лісопереробників або у лісових господарств.

Важливим аспектом якісної організації облікового процесу в деревообробці є використання спеціалізованих програм, що дозволяє відстежувати рух сировини в режимі реального часу, оперативно формувати звітність і зменшувати ризик людських помилок. Автоматизація також дає

змогу інтегрувати виробничий, управлінський і фінансовий облік, забезпечуючи єдину систему даних, що значно підвищує ефективність планування та аналітики. Для деревообробної галузі, де обсяг операцій може бути дуже великим, а номенклатура продукції складною, це особливо важливо, адже ручні методи обробки інформації часто спричиняють затримки та неточності.

На підприємстві в даний час впроваджується CRM-система для більш якісної роботи з покупцями і замовниками. На даний час її у своїй роботі використовують лише менеджери підприємства, але планується згодом додати до її користувачів і бухгалтерію, щоб мати більшу ефективність від її застосування.

Окремої уваги потребує контроль за дотриманням галузевих стандартів якості, екологічних вимог та правильністю відображення експортних операцій. Оскільки «ВЕРБА-ВВ» активно працює на зовнішніх ринках, то підприємство зобов'язане забезпечувати відповідність міжнародним сертифікаційним стандартам, таким як FSC, що передбачає додаткові облікові процедури щодо підтвердження походження сировини, її маркування та простежуваності.

У сфері експортних операцій особливо важливо правильно вести облік валютних надходжень, митних платежів, витрат на логістику та виконання контрактних умов. Помилки в цих процесах можуть призвести до штрафних санкцій, затримок під час митного оформлення та втрати довіри іноземних партнерів.

Загалом, ефективна організація обліку, не лише допомагає підприємству виконувати законодавчі вимоги, але і грає ключову роль у його фінансовому успіху, стійкості та розвитку.

На ТОВ «ВЕРБА-ВВ» завдання з ведення бухгалтерського обліку покладено на відповідний підрозділ – бухгалтерію підприємства. Очолює цей підрозділ – головний бухгалтер. Така форма організації обліку є

централізованою. Зазначена форма передбачає утворення та функціонування єдиного облікового центру.

У обліковому процесі на підприємстві задіяні ще 6 працівників. Загальний перелік працівників облікової служби та обов'язків, що на них покладено подано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1. – Перелік працівників облікової служби ТОВ «ВЕРБА-ВВ»

Посада та обов'язки	Перелік рахунків, які веде	Перелік документів, які складає	Перелік документів, які опрацьовує	Перелік форм звітності, що складає
1	2	3	4	5
Бухгалтер по придбанню лісосировини та доставці транспортом	201, 631, 203	ТТН, акти списання палива, шляхові листи	Акти звірки з лігоспами, накладні на придбання лісоматеріалів	-
Бухгалтер по придбанню сировини (дошки) та роботі з давальницькою сировиною	201, 631, 206	ТТН, акти списання палива, шляхові листи	Акти звірки з постачальниками та підрядниками, накладні на придбання дошки, акти передачі та повернення давальницької сировини	-
Бухгалтер по оплаті праці	661, 651, 6415, 642	Нарахування заробітної плати, нарахування відпускних та лікарняних	Заяви на ПСП, листки тимчасової непрацездатності	Об'єднана звітність
Бухгалтер по реалізації	361, 362, 301, 372, 311	Видаткові накладні, акти виконаних робіт, авансові звіти, ВКО, ПКО, платіжні доручення	Заявки від менеджерів по продажах, банківська виписка	-
Бухгалтер по виробництву	23, 26	Звіти виробництва	Акти переміщення запасів	Звіти по цінах реалізації
Бухгалтер по необоротних активах	10, 13, 15	Акти вводу в експлуатацію, відомість нарахування амортизації, акти списання	Накладні на придбання, ТТН, договори	Звіт 20-ОПП

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5
Заступник головного бухгалтера	6411, 6412, 643, 644,	Податкові накладні	Податкові накладні	Декларація з ПДВ
Головний бухгалтер	981, 7 і 9 класи, 441	Бухгалтерські довідки	Документи від контролюючих органів	Декларація з податку на прибуток, фінансова звітність

Джерело: сформовано на основі даних підприємства.

Для всіх бухгалтерів, що задіяні в обліковому процесі, на підприємстві розроблені посадові інструкції. Однак їх суттєвим недоліком є відсутність інформації (розділу) про права та відповідальність бухгалтерів. Для забезпечення відповідальності за несвоєчасне складання або інші порушення при формуванні первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку та недостовірність відображених у таких документах даних ці розділи доцільно включити до посадової інструкції.

Важливою ділянкою роботи облікової служби на підприємстві ТОВ «ВЕРБА-ВВ» є «Наказ про облікову політику», в якому відображається облікова специфіка господарювання підприємства. В ньому зазначається порядок організації бухгалтерського обліку, а також основні моменти облікового процесу: порядок здійснення документообігу, метод списання запасів, що суттєво впливає на собівартість продукції, а також методи нарахування амортизації тощо.

Дуже важливим моментом у процесі організації бухгалтерського обліку та контролю на підприємстві є врахування особливостей суб'єкта господарювання. Багатовекторність видів діяльності платника податків зумовлює формування різноманітних вимог щодо врахування цього в системі бухгалтерського обліку в галузевому аспекті.

Першим кроком при здійсненні експортних операцій є заключення зовнішньоекономічного договору (контракту). Зовнішньоекономічний

контракт (ЗЕД-контракт) – це матеріально оформлена угода між українськими та іноземними суб'єктами господарювання, яка встановлює, змінює чи припиняє їхні взаємні права та обов'язки у міжнародній торгівлі (купівлі-продаж, послуги, роботи). Контракт зазвичай складається державною мовою України та мовою контрагента (або іншою мовою, прийнятною для обох сторін), щоб забезпечити однакове розуміння умов.

Електронна копія підписаного ЗЕД-контракту надсилається в банк, оскільки фінансова установа здійснює контроль за вчасністю завершення розрахунків відповідно до вимог вітчизняного законодавства про що вже зазначалось нами раніше.

Після того як обидві сторони підписують ЗЕД-контракт складається Invoice – рахунок на постачання при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Це по суті, рахунок-фактура, який продавець виставляє покупцеві, щоб запросити оплату за товари чи надані послуги, особливо важливий у міжнародній торгівлі, де він підтверджує угоду, містить деталі про товар/послугу, ціну, реквізити сторін та використовується для митного оформлення.

Далі менеджера підприємства шукають перевізника який буде здійснювати доставку товару зарубіжному покупцю. З перевізником заключається типовий договір на перевезення в якому зазначається маршрут перевезення, ПІБ водія, модель та номер транспортного засобу, обсяги реалізації в натуральних та грошових одиницях, порядок здійснення оплати тощо.

Всі вище зазначені документи передаються митному брокеру, який обслуговує ТОВ «Верба-ВВ». Митний брокер заповнює та подає на митницю наступні документи:

– вантажно-митна декларація (ВМД) – це офіційний документ (письмова заява), що містить детальну інформацію про товари, транспортні засоби та мету їх переміщення через митний кордон, необхідну для митного контролю, нарахування платежів, ведення статистики та митного оформлення.

Вона декларує, в який митний режим поміщається вантаж (імпорт, експорт, транзит), і є підставою для сплати мит, податків і зборів;

– CMR – це міжнародна товарно-транспортна накладна, що є обов'язковим документом для автомобільних перевезень вантажів між країнами, які приєдналися до «Конвенції про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів», підтверджує договір перевезення та фіксує права і обов'язки сторін (відправника, перевізника, отримувача). Вона містить дані про вантаж, маршрут, сторони та слугує підставою для митного оформлення, страхування та врегулювання спорів, надаючи юридичний захист;

– сертифікат про походження лісоматеріалів – є обов'язковим документом при здійсненні експорту лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів. Сертифікат видається Державним агентством лісових ресурсів України через Єдину екологічну платформу «ЕкоСистема» або Портал «Дія» (електронно) на кожен партію лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів, оформлену одним товаросупровідним документом. Він підтверджує, що деревина законно виготовлена та її обсяги відповідають придбаній сировині. Термін його дії – 60 календарних днів;

– фітосанітарний сертифікат – підтверджує відсутність карантинних шкідливих організмів у деревині, видається Державною фітосанітарною службою.

На реалізацію товарів за кордон на ТОВ «ВЕРБА-ВВ» складається податкова накладна за ставкою 0 % та особливим режимом заповнення коли у полі контрагента зазначається «Неплатник», а замість його ПІН вказується «3000000000000».

Виписка та реєстрація податкових накладних та інших підтверджуючих податковий кредит з ПДВ документів, подання Податкової декларації з ПДВ, подання документів на розблокування податкових накладних відносяться до обов'язків заступника головного бухгалтера підприємства.

Для обліку ПДВ ТОВ «ВЕРБА-ВВ» використовує наступні рахунки бухгалтерського обліку:

- 6412 «Розрахунки за податком на додану вартість»;
- 6431 «Податкові зобов'язання»;
- 6432 «Податкові зобов'язання непідтверджені»;
- 6433 «Коригування податкових зобов'язань»;
- 6435 «Умовний продаж»;
- 6441 «Податковий кредит»;
- 6442 «Податковий кредит не підтверджений»;
- 6443 «Коригування податкового кредиту».

Основним підсумковим рахунком виступає 6412 «Розрахунки за податком на додану вартість». По кредиту даного рахунку відображається нарахування ПДВ, а по дебету – зменшення зобов'язань по ньому або сума боргу державного бюджету перед підприємством.

Отримання коштів від закордонного покупця відбувається на окремий валютний рахунок підприємства в банку за допомогою SWIFT-платежа. SWIFT-платіж — це міжнародний міжбанківський переказ коштів через систему SWIFT (Товариство всесвітніх міжбанківських фінансових телекомунікацій) для швидкої та безпечної передачі фінансової інформації між банками світу, що дозволяє переказувати валюту між фізичними та юридичними особами в різні країни, використовуючи SWIFT-код (BIC) та IBAN-номер рахунку отримувача. Ці перекази зазвичай займають 1-5 робочих днів і є надійним способом для міжнародних розрахунків.

Типові проводки, що складаються на ТОВ «ВЕРБА-ВВ» при здійсненні експортних операцій наведені в таблиці 2.2.

Організація обліку експортних операцій на ТОВ «ВЕРБА-ВВ» організована якісно та у відповідності до вимог чинного законодавства. Дана ділянка облікової політики є складною з-за того, що її регулює значна кількість нормативних актів і доволі часто відбуваються їх зміни.

Таблиця 2.2. – Основні проводки, що складаються на ТОВ «ВЕРБА-ВВ» при здійсненні експортних операцій

Зміст господарської операції	Дт	Кт
Реалізована готова продукція закордонному покупцю	362	701
Відображено ПДВ при реалізації	701	641
Списано собівартість реалізованої готової продукції	901	26
Отримано оплату від закордонного покупця	312	362
Списано валюту на спецрахунок для продажу	334	312
Отримано дохід від зростання курсу валюти	334	714
Отримано гривні від продажу валюти	311	334
Вираховано комерційну винагороду банку за послуги по продажу валюти	92	334
Отримано акти виконаних робіт від перевізника та брокера	93	685
Оплачено отримані послуги перевізника та брокера	685	311

Джерело: сформовано на основі даних підприємства.

У підсумку варто відмітити, що якісна організація обліку в деревообробних підприємствах має базуватися на поєднанні точного документування, сучасних методів калькулювання, автоматизації та суворого дотримання нормативних вимог. Саме комплексний підхід забезпечує можливість об'єктивно оцінювати ефективність виробництва, приймати обґрунтовані управлінські рішення та підвищувати конкурентоспроможність галузі у внутрішньому й міжнародному бізнес-середовищі.

2.3. Організація оподаткування експортних операцій на ТОВ «ВЕРБА-ВВ»

Експорт товарів, відповідно до податкового законодавства, оподатковується за нульовою ставкою ПДВ, що створює для підприємства додаткові переваги.

Коректне застосування нульової ставки дозволяє експортеру зберегти конкурентоспроможність на зовнішніх ринках та уникнути необґрунтованого податкового навантаження на експортну продукцію. Водночас саме експортні операції формують право на бюджетне відшкодування ПДВ, а отже, якість документального підтвердження та правильність відображення таких операцій безпосередньо впливають на фінансові потоки підприємства. Недотримання вимог щодо обліку, підтвердження митного оформлення та строків реєстрації податкових накладних може призвести до втрати права на відшкодування або до податкових спорів. Таким чином, системна та професійна робота з ПДВ при експортних операціях є важливою умовою фінансової стабільності, податкової безпеки та ефективного розвитку підприємства в умовах міжнародної торгівлі.

Ефективне оподаткування ПДВ на підприємстві не лише забезпечує його відповідність вимогам держави, але й сприяє стабільній діяльності бізнесу, мінімізуючи ризики штрафів і конфліктів із контролюючими органами.

Основним напрямом діяльності ТОВ «ВЕРБА-ВВ» є придбання лісосировини на спеціалізованих державних аукціонах у лісових господарств та виробництво з неї піддонів, пелетної гранули та обрізних пиломатеріалів (дошки різних розмірів та якості) і продаж цієї продукції за кордон. Враховуючи специфіку цієї діяльності відразу слід відмітити, що придбання сировини та матеріалів відбувається за основною ставкою ПДВ – 20 %, а продаж – за пільговою – 0 %, яка встановлена для товарів, робіт та послуг, що йдуть на експорт. Тому, підприємство фактично не сплачує коштів податкового зобов'язання з ПДВ до бюджету, а щомісяця отримує з бюджету відшкодування, оскільки зобов'язань майже не виникає за нульовою ставкою. Кожен місяць податковий кредит ТОВ «ВЕРБА-ВВ» перевищує його податкові зобов'язання, тому ці суми відшкодування ПДВ з державного бюджету стають додатковим доходом підприємства.

Більшість своїх податкових накладних підприємство складає на іноземних покупців, тому в цьому документі в графі «Отримувач (покупець)» зазначається назва іноземної компанії (можна не на українській мові) та країна

де вона зареєстрована, в графі «Індивідуальний податковий номер» – «3000000000» (тобто, прописується неіснуюче значення коду, який присвоюється таким покупцям). Окремо заповнюється рядок «Не підлягає наданню отримувачу (покупцю) з причини»: ставиться позначка «X» та записується причина «07 – Складена на операції з вивезення товарів за межі митної території України». Заповнюються також рядки з інформацією (номер і дата) про номер договору (контракту), по якому відбувається реалізація, та номер і дата митної декларації до цієї податкової накладної.

Операції експорту додатково окремо відображаються в Розділі А податкової накладної в рядку IX «Усього обсяги постачання при експорті товарів за ставкою 0 % (код ставки 901)».

Реєстрація податкових накладних та подання Податкової декларації з ПДВ на ТОВ «ВЕРБА-ВВ» відбувається за допомогою програми «М.Е.Дос». Якщо при перевірці система електронного контролю не виявила помилки, то підприємство отримує Квитанцію № 2 із зазначення результату обробки «Пакет прийнято відповідно до отриманого результату обробки від Пенсійного фонду України». У інакшому випадку – надсилається квитанція із зазначеним переліком виявлених помилок.

При виявленні помилки у складеній податковій накладній на ТОВ «ВЕРБА-ВВ» складається відповідний первинний документ – на основі якого відбувається виправлення – розрахунок коригування. Підставою для складання розрахунку коригування є будь-яка зміна кількості чи вартості реалізованих товарів, робіт чи послуг, а також виявлення інших помилок в податковій накладній, яка вже зареєстрована в ЄРПН. Всі розрахунки коригування також підлягають реєстрації в ЄРПН. В розрахунку коригуванні обов'язково зазначається тризначний код типу помилки, що підлягає виправленню: зміна ціни, зміна кількості, зміна номенклатури, повернення товару тощо. Всього таких типів помилок є вісім.

Якщо за результатами коригування сума податкового зобов'язання ТОВ «ВЕРБА-ВВ» збільшиться – то реєстрацію розрахунку коригування здійснює

саме відповідальний працівник (заступник головного бухгалтера) ТОВ «ВЕРБА-ВВ». Якщо сума податкового зобов'язання для ТОВ «ВЕРБА-ВВ» має зменшитись, то розрахунок коригування складає заступник головного бухгалтера підприємства, але сам розрахунок коригування надсилається покупцю, який і власне має подати цей документ на реєстрацію від свого імені до ЄРПН.

Особливістю складання розрахунку коригування до податкової накладної є те, що в ньому окремо записуються помилково заповнені рядки (тобто, ті рядки, що мають бути вилучені) зі знаком «-», а нові, вірно заповнені, – зі знаком «+».

Якщо відбувається блокування податкової накладної, то підприємство має 365 днів на її розблокування. Ці обов'язки на ТОВ «ВЕРБА-ВВ» також входять до роботи заступника головного бухгалтера.

Розблокування податкової накладної здійснюється лише в електронному форматі через електронний кабінет платника податків. Для цього складається письмове пояснення до якого додаються документи, які підтверджують реальність здійснюваної господарської операції:

- договори на придбання товарів чи сировини і запасів, з яких була виготовлена готова продукція або які були використані при наданні послуг чи виконанні робіт;
- рахунки та накладні на отримання товарів чи запасів;
- товарно-транспортні накладні на отримання цих товарів чи запасів;
- податкові накладні (якщо купувалось у платника ПДВ);
- платіжні доручення, які свідчать про оплату отриманих товарів чи запасів;
- документи, які підтверджують наявність приміщення (складу) де зберігались товари чи запаси;
- договори на продаж товарів, робіт, послуг;

- рахунки, накладні, акти виконаних чи наданих послуг на реалізацію покупцю;
- товарно-транспортні накладні на доставку товарів;
- виписку з банківського рахунку про отримання оплати від покупця за реалізовані товари, роботи, послуги;
- інші документи, які підтверджують факт реальності здійснення даної господарської операції.

Всі ці підтверджуючі документи прикріплюються до заяви на розблокування і подають через електронний кабінет платника податку до органів ДПС.

ДПС протягом 5 робочих днів зобов'язане розглянути подане пояснення з підтверджуючими документами. За результатами розгляду приймається рішення або про реєстрацію податкової накладної, або про продовження призупинення її реєстрації – тобто, продовжується блокування оскільки працівники контролюючого органу вважають, що поданих пояснень та підтверджуючих документів не достатньо для підтвердження факту реальності здійснення такої господарської операції.

Оскаржити рішення про відмову у розблокуванні можна протягом 10 робочих днів після отримання негативної відповіді. Підприємство подає скаргу на це рішення. Органи ДПС протягом 10 календарних днів з дня отримання скарги проводять її розгляд і приймають нове рішення. Якщо податкова накладна залишається і надалі заблокованою, то розблокувати її можна буде лише у судовому порядку.

Враховуючи те, що переважно більшість податкових накладних ТОВ «ВЕРБА-ВВ» заповнює на неплатників ПДВ (нерезидентів) за продажі по ставці 0 %, то випадків блокування таких накладних в практиці підприємства є дуже мало.

Значно більше випадків блокування податкових накладних від контрагентів (продавців) на ТОВ «ВЕРБА-ВВ». Значна частина таких випадків припадає на придбання палива, що є підакцизним товаром. В такій ситуації

підприємство може лише очікувати дій від продавця та здійснювати поточний контроль ситуації.

Звітною формою, де відображається інформація щодо ПДВ по експортних операціях є Декларація з ПДВ. Платник податку зобов'язаний подавати її щомісяця, протягом 20 календарних днів після завершення звітного місяця. Сплата зобов'язань по ПДВ проводиться протягом 10 календарних днів від граничного терміну подання декларації.

Якщо Податкова декларація не прийнята, то підприємство зобов'язане виправити зазначені помилки та знову його подати за звітний квартал. При поданні у строк коли ще не пройшов граничний термін звіт подається за типом «Звітний новий», якщо граничний термін вже пройшов – «Уточнюючий». При поданні за типом «Уточнюючий» підприємство вже повинно сплатити штрафні санкції, відповідно до чинного законодавства, за порушення термінів подання звітних форм.

За порушення термінів подання Податкової декларації з ПДВ, відповідно до п. 120.1 ПКУ, на платника податку накладаються штрафні санкції у розмірі 340 грн. за кожен такий випадок. Якщо протягом року було вчинено повторне аналогічне порушення, то на суб'єкт господарювання тоді накладаються штрафні санкції у розмірі 1020 грн. за кожен такий випадок.

В даній декларації інформація щодо реалізації товарів на експорт зазначається в рядках 2.3-2.3.1 «Операції з вивезення за межі митної території України у митному режимі експорту товарів, до яких застосовано режим експортного забезпечення – операції, що оподатковуються за нульовою ставкою». Інформація подається в гривнях, без десяткових знаків, в розрізі стовпчиків «Обсяги постачання (без податку на додану вартість)» та «Сума податку на додану вартість».

Особливості діяльності підприємства накладають свої відбитки на особливості організації оподаткування ПДВ – підприємству постійно відшкодовують суми перевищення податкового кредиту над податковим зобов'язанням з державного бюджету.

Для отримання бюджетного відшкодування ТОВ «ВЕРБА-ВВ» разом з Декларацією з ПДВ в обов'язковому порядку заповнює (подає):

- рядок 19.1 Декларації з ПДВ;
- Додаток 3 до декларації де наводиться розрахунок суми бюджетного відшкодування з ПДВ;
- Додаток 4 до декларації, який є власне заявою про саме бюджетне відшкодування.

На основі цих поданих документів ДПС протягом 30 календарних днів проводить камеральну перевірку правильності розрахунку суми, що має бути відшкодована з державного бюджету. Якщо у процесі перевірки виникають сумніви щодо вірності розрахунку цієї суми або сума відшкодування перевищує 100 тис. грн. орган ДПС може призначити позапланову документальну перевірку. Якщо ж зауважень не виникає, то сума відшкодування вважається узгодженою і підлягаю виплаті протягом 5 операційних днів після її визнання.

Основні результати роботи відображені автором у роботі [41].

Висновки до розділу 2

Здійснивши аналіз практичних складових організації обліку і оподаткування експортних операцій в деревообробних підприємствах можна зробити наступні висновки:

1. Проведений аналіз засвідчив стратегічну роль деревообробної галузі у формуванні виробничого, експортного та соціально-економічного потенціалу України. Встановлено, що воєнні дії спричинили суттєве скорочення кількості підприємств, зайнятості та обсягів реалізації й експорту продукції галузі. Попри негативну динаміку, частка виробів з деревини у структурі експорту залишається стабільно значущою, що підтверджує її важливість для національної економіки. Отримані результати обґрунтовують необхідність

державної підтримки та формування комплексної стратегії післявоєнного відновлення деревообробного сектору.

2. Система обліку експортних операцій на ТОВ «ВЕРБА-ВВ» є структурованою, централізованою та відповідає вимогам чинного законодавства України. Чіткий розподіл обов'язків між працівниками бухгалтерії, налагоджене документування та коректне відображення операцій з ПДВ забезпечують достовірність облікової інформації. Практика ведення обліку експортних операцій дозволяє підприємству своєчасно виконувати митні, валютні й податкові вимоги та мінімізувати фінансові ризики. Водночас складність нормативного регулювання і часті законодавчі зміни зумовлюють необхідність постійного моніторингу та вдосконалення облікової політики підприємства.

3. Дослідження особливостей оподаткування ПДВ при експортних операціях на ТОВ «ВЕРБА-ВВ» підтвердило ключову роль нульової ставки у забезпеченні конкурентоспроможності та стабільності фінансових потоків підприємства. Коректне документальне оформлення, своєчасна реєстрація податкових накладних і належний контроль за коригуваннями є вирішальними для збереження права на бюджетне відшкодування ПДВ. Практика підприємства свідчить про ефективну організацію електронної звітності, взаємодії з ДПС та мінімізацію ризиків блокування податкових накладних при експорті. Водночас постійні перевірки й складність процедур бюджетного відшкодування зумовлюють необхідність високого професійного рівня облікової служби та безперервного моніторингу податкових змін.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ В ДЕРЕВООБРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В умовах поглиблення інтеграції України у світовий економічний простір та зростання ролі зовнішньоекономічної діяльності особливої актуальності набуває питання комплексного вдосконалення як організації обліку експортних операцій, так і механізмів їх оподаткування. Експортна діяльність має значний вплив на формування валютних надходжень, фінансові результати підприємств і податкові доходи держави, а тому потребує чітко вибудованої системи обліково-податкового забезпечення. Водночас сучасна практика свідчить про наявність низки проблем, пов'язаних із фрагментарністю нормативного регулювання, складністю підтвердження податкових наслідків експорту та недостатньою узгодженістю між бухгалтерським обліком і податковим адмініструванням.

Удосконалення організації обліку експортних операцій доцільно розглядати як передумову підвищення прозорості та достовірності інформації про результати зовнішньоекономічної діяльності. Однією з ключових пропозицій у цьому контексті є чітка методологічна регламентація обліку експортних операцій на рівні національних стандартів бухгалтерського обліку. Доцільним є деталізація порядку визнання доходів і витрат за експортними контрактами з урахуванням умов поставки (Incoterms), моменту переходу ризиків і права власності, а також валютної складової таких операцій. Це дозволить усунути різночитання в обліковій практиці та підвищити порівнянність показників фінансової звітності експортерів.

Важливою пропозицією є розвиток аналітичного обліку експортних операцій. Формування інформації у розрізі контрактів, країн-контрагентів, валют розрахунків і видів експортованої продукції дає змогу не лише забезпечити коректність бухгалтерських записів, а й створює інформаційну базу для управління експортним потенціалом підприємства. Обґрунтуванням

цієї пропозиції є потреба у своєчасному контролі за виконанням зовнішньоекономічних контрактів, оцінці їх рентабельності та мінімізації валютних і податкових ризиків.

Окремого вдосконалення потребує організація обліку валютних операцій, пов'язаних з експортом. Доцільним є запровадження більш чітких внутрішніх регламентів щодо переоцінки валютної дебіторської заборгованості та відображення курсових різниць. Це обґрунтовується тим, що валютні коливання можуть істотно впливати на фінансові результати експортерів, а неузгодженість облікових підходів призводить до спотворення інформації про реальний економічний ефект експортної діяльності.

Поряд з обліковими аспектами, суттєвого вдосконалення потребує організація оподаткування експортних операцій, насамперед у частині адміністрування податок на додану вартість. Нульова ставка ПДВ при експорті створює для підприємств потенційні переваги, однак водночас зумовлює підвищені вимоги до документального підтвердження та контролю. У цьому контексті доцільним є нормативне закріплення уніфікованого переліку документів, які підтверджують право на застосування нульової ставки, з чітким визначенням їх пріоритетності. Така пропозиція обґрунтовується необхідністю зменшення суб'єктивізму під час податкових перевірок і скорочення кількості спорів між платниками податків та контролюючими органами.

Важливу роль при формуванні податкового кредиту деревообробних підприємств відіграє контроль за процесом розблокування податкових накладних, які мають бути зареєстровані для можливості отримання податкового кредиту підприємством. Доцільно постійно мати інформацію щодо поточного стану процесу розблокування податкових накладних – це дасть змогу більш якісніше планувати майбутніх рух коштів: тобто, або суму, що має бути сплачена до бюджету, або, як у випадку з більшістю деревопереробних підприємств, суму коштів, що буде повернута як бюджетне відшкодування ПДВ на рахунки підприємства. Тому що, як вже зазначалось

раніше, лише реєстрація податкової накладної дає право на податковий кредит підприємству-покупцю.

Для вирішення цієї проблеми ми пропонуємо до впровадження на деревообробних підприємствах «Відомість контролю за заблокованими податковими накладними по придбанню», яку доцільно складати раз в місяць. Приклад цієї відомості поданий на таблиці 3.1.

Таблиця 3.1. – Відомість контролю за заблокованими податковими накладними по придбанню станом на _____ 20__ р.

Контрагент	Дата та номер податкової накладної	Сума ПДВ, яка заблокована, грн.	Поточна ситуація з розблокуванням
«Березнівське лісове господарство»	781 від 30.10.2025р.	26 671,15	Готується пакет документів на розблокування
«Маневицьке лісове господарство»	688 від 24.10.2025р.	7 511,02	Готується пакет документів на розблокування
«Маневицьке лісове господарство»	1207 від 14.10.2025р.	11 160,23	Готується пакет документів на розблокування
«Камінь-Каширське лісове господарство»	774 від 10.10.2025р	5 412,38	Подано пакет документів на розблокування
«Березнівське лісове господарство»	919 від 26.09.2025 р.	7 448,97	Отримано відмову у розблокуванні. Подано скаргу
«Колківське лісове господарство»	554 від 18.09.2025р.	8 117,95	Отримано відмову у розблокуванні. Подано скаргу
«Ковельське лісове господарство»	559 від 11.07.2025р.	19 825,60	Справу по розблокуванню передано до суду

Джерело: власна розробка автора.

Використання на практиці даної відомості дозволить підвищити якість внутрішнього контролю за податками та платежами і дозволить більш ефективно використовувати обігові кошти підприємства.

Таку таблицю варто складати і по власних податкових накладних, які перебувають у стадії призупинення реєстрації в ЄРПН. Окрім покращення якості поточного контролю за податковими зобов'язаннями це дасть змогу підтримувати якісний зв'язок з контрагентами та інформувати їх про поточний

стан із розблокуванням податкових накладних. Приклад такої відомості поданий в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2. – Відомість контролю за заблокованими податковими накладними по продажам станом на _____ 20__ р.

Контрагент	Дата та номер податкової накладної	Сума ПДВ, яка заблокована, грн.	Причина блокування	Поточна ситуація з розблокуванням
ТОВ «ДПП Ресурс»	74 від 11.11.2025р.	2 400,00	Відсутність придбання товарів за кодом УКТ ЗЕД при продажі	Готується пакет документів на розблокування
ТОВ «ФОРЕСТ-ОВ»	17 від 05.11.2025р.	4 500,00	Відсутність придбання товарів за кодом УКТ ЗЕД при продажі	Готується пакет документів на розблокування
ТОВ «ФОРЕСТ-ОВ»»	62 від 17.10.2025р	5 500,00	Відсутність придбання товарів за кодом УКТ ЗЕД при продажі	Подано пакет документів на розблокування
ТОВ «Альянс Енерджі»	84 від 29.07.2025р.	22 500,00	Відсутність придбання товарів за кодом УКТ ЗЕД при продажі	Справу по розблокуванню передано до суду

Джерело: власна розробка автора.

Інструкцією 291 Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення інформації про розрахунки підприємства за всіма платежами до бюджету передбачено синтетичний рахунок 64 «Розрахунки за податками й платежами», у якого є субрахунок 641 «Розрахунки за податками». Для обліку ПДВ до субрахунку 641 відкривається додатковий аналітичний рахунок 6412 «Розрахунки за податком на додану вартість».

На зазначеному рахунку визначається сума ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету як різниця між його дебетовим і кредитовим оборотом, за винятком суми ПДВ (відображеної за дебетом) щодо сплати податку за попередній звітний період. Виникнення податкових зобов'язань із ПДВ відображається за

кредитом субрахунку 641, а сума податкового кредиту з ПДВ і суми ПДВ, що були сплачені до бюджету, – за дебетом субрахунку 641.

Разом з цим, для обліку податкових зобов'язань і податкового кредиту з ПДВ Інструкцією № 291 передбачено наступні субрахунки: 643 «Податкові зобов'язання» і 644 «Податковий кредит», що є транзитними й використовуються підприємствами для коригування податкових зобов'язань і податкового кредиту за умови наявності авансових платежів, тобто з метою відображення правила «першої події». Ми вважаємо, що назви субрахунків 643 і 644 не відповідають своєму економічному змісту й не дають чіткого та якісного уявлення про те, що на них обліковується.

Варто звернути увагу на те, що дебетове сальдо субрахунків 643 «Податкові зобов'язання» та 644 «Податковий кредит» відображається в статті «Інші оборотні активи» II розділу активу «Балансу (Звіту про фінансовий стан)», а кредитове сальдо зазначених субрахунків в рядку «Інші поточні зобов'язання» III розділу пасиву цієї звітної форми. За такого підходу статті в частині відображених у них залишків за субрахунками 643 «Податкові зобов'язання» й 644 «Податковий кредит» відповідають лише критерію достовірного визначення оцінки їх сум. При цьому ні вибуття, ні отримання майбутніх економічних вигод за цими статтями не прогнозується. Зазначене призводить до відображення в Балансі таких сум, значення яких певним чином не узгоджується з законодавством, тобто критеріями щодо їх відображення у фінансовій звітності.

Це засвідчує, на нашу думку, неефективність застосування методу «першої події», оскільки під час проведення передоплати постачальнику за готову продукцію (товари, роботи, послуги) сума податкового кредиту відображається бухгалтерською проводкою по дебету аналітичного субрахунку 6412 «Розрахунки за податком на додану вартість» і кредиту субрахунку 644 «Податковий кредит». При отриманні товарно-матеріальних цінностей у рахунок попередньої оплати кредиторська заборгованість перед постачальниками не виникатиме, отже використання бухгалтерської проводки

за дебетом субрахунку 644 «Податковий кредит» і кредитом субрахунку 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» є недоцільним.

Ми вважаємо, що більш обґрунтованим та доречним буде обчислення зобов'язань з ПДВ із застосуванням методу «нарахування», за яким датою виникнення податкових зобов'язань і податкового кредиту з ПДВ є дата фактичного відправлення (переходу права власності) або отримання товарно-матеріальних цінностей. В цей же час, операції з отримання або виплати авансу не призводитимуть до формування податкового зобов'язання та податкового кредиту за ПДВ відповідно.

Доцільно буде і спростити обмеження записів на субрахунках 643 та 644, що пов'язані з виданими й виплаченими авансами, нарахованими податковими зобов'язаннями та податковим кредитом з ПДВ лише по сумах передоплати товарів, які не були передані та отримані станом на кінець місяця. Це дасть змогу виключати із рахунків 643 та 644 записи, що пов'язані з обліком кожної передоплати не на повну суму протягом звітного місяця. Спрощення такого ведення обліку не вимагає формування ніяких додаткових облікових зведених облікових реєстрів.

Важливим напрямом удосконалення оподаткування експорту є оптимізація механізму бюджетного відшкодування ПДВ. Доцільним є подальший розвиток ризикоорієнтованих підходів до перевірки заявлених сум відшкодування з акцентом на поведінкові та фінансові показники платників. Це дозволить спростити процедури для сумлінних експортерів і зосередити контрольні ресурси на операціях із підвищеним рівнем ризику. Обґрунтуванням цієї пропозиції є необхідність забезпечення ліквідності підприємств та підвищення довіри бізнесу до податкової системи.

Суттєвий ефект може дати поглиблення цифровізації процесів оподаткування експортних операцій. Доцільним є інтегрування інформаційних систем бухгалтерського обліку підприємств з електронними сервісами Державна податкова служба України та митних органів. Такий підхід дозволить автоматизувати обмін даними щодо обсягів експорту, сум

податкових зобов'язань і податкового кредиту, а також статусу митного оформлення. Обґрунтуванням є зменшення адміністративного навантаження, мінімізація технічних помилок і підвищення оперативності податкового контролю.

Підсумовуючи, слід зазначити, що вдосконалення організації обліку та оподаткування експортних операцій має здійснюватися на основі комплексного підходу, який поєднує методологічні, нормативні та технологічні зміни. Запропоновані заходи спрямовані на підвищення прозорості експортної діяльності, зменшення податкових ризиків і створення сприятливих умов для розвитку експорту. Їх реалізація сприятиме зміцненню фінансової стійкості підприємств та підвищенню ефективності податкової системи України в цілому.

Висновки до розділу 3

Розглянувши практичні теоретичні та практичні аспекти організації та оподаткування експортних операцій в деревообробних підприємствах нами було подано наступні пропозиції:

1. З метою підвищення ефективності внутрішнього контролю за формуванням податкових зобов'язань і податкового кредиту запропоновано впровадити на підприємстві спеціальні відомості обліку заблокованих податкових накладних як за операціями реалізації, так і за операціями придбання. Застосування таких інструментів дозволить більш обґрунтовано планувати та прогнозувати обсяги коштів, що підлягають відшкодуванню з Державного казначейства у разі перевищення податкового кредиту над податковими зобов'язаннями.

2. Обґрунтовано доцільність переходу до визначення податкових зобов'язань не за принципом «першої події», а за моментом фактичного

переходу права власності на актив або підписання актів виконаних робіт чи наданих послуг.

3. Спрощення механізму відшкодування ПДВ сприятиме зниженню адміністративного навантаження як на бізнес, так і на контролюючі органи, мінімізує кількість спірних ситуацій і податкових перевірок, а також зменшить корупційні ризики. Прозора та зрозуміла процедура повернення ПДВ підвищить рівень податкової дисципліни й довіри підприємств до фіскальної системи держави. Також це дозволить вітчизняним експортоорієнтованим підприємствам підвищити їх конкурентоспроможність на зовнішніх ринках.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження питань організації обліку і оподаткування експортних операцій у деревообробних підприємствах можна зробити наступні висновки:

1. Експортні операції відіграють системоутворюючу роль у забезпеченні макроекономічної стабільності, структурної трансформації економіки та інтеграції країни у глобальні виробничі й торговельні ланцюги. Експорт є важливим інструментом реалізації конкурентних переваг держави й підприємств, стимулює інноваційну активність, технологічне оновлення, зростання продуктивності праці та формування експортного потенціалу суб'єктів господарювання. Ефективний розвиток експортного сектору за умови належного інституційного середовища та державної підтримки виступає стратегічною передумовою довгострокового економічного зростання і зміцнення позицій країни у світовій економіці.

2. Ефективне нормативне забезпечення експортних операцій є ключовою умовою мінімізації регуляторних ризиків, підвищення передбачуваності господарської діяльності та конкурентоспроможності підприємств на зовнішніх ринках. Узгоджене регулювання митних, валютних, облікових і податкових аспектів експорту, зокрема застосування нульової ставки ПДВ і механізмів валютного контролю, вимагає високого рівня облікової дисципліни та належного документального підтвердження. Стабільність і вдосконалення нормативної бази експорту є необхідною передумовою фінансової безпеки суб'єктів господарювання та ефективної інтеграції України у міжнародні торговельно-економічні процеси.

3. Облік у деревообробній галузі формується під впливом багатоступеневого, матеріаломісткого та технологічно варіативного виробничого процесу. Неоднорідність сировини й значні обсяги побічної продукції ускладнюють калькулювання собівартості та потребують

розвиненої аналітики витрат. Урахування екологічних вимог і принципів сталого розвитку зумовлює інтеграцію фінансового та нефінансового обліку.

4. Результати дослідження підтвердили вагоме значення деревообробної галузі для економічного, експортного та регіонального розвитку України. Доведено, що воєнні дії зумовили істотне скорочення кількості підприємств, рівня зайнятості та обсягів виробництва й експорту продукції. Водночас збереження помітної частки деревопереробної продукції у структурі експорту обґрунтовує потребу у цілеспрямованій державній підтримці та післявоєнному відновленні галузі.

5. Облік експортних операцій на ТОВ «ВЕРБА-ВВ» організований централізовано та відповідає вимогам чинного законодавства. Налагоджене документування, розподіл функцій між працівниками бухгалтерії та коректне відображення операцій з ПДВ забезпечують достовірність облікових даних і виконання податкових, митних та валютних вимог. Водночас складність і мінливість нормативного регулювання зумовлюють потребу в постійному вдосконаленні облікової політики підприємства.

6. Аналіз оподаткування ПДВ при експортних операціях на ТОВ «ВЕРБА-ВВ» засвідчив визначальне значення нульової ставки для фінансової стабільності та конкурентоспроможності підприємства. Якісне документальне забезпечення, своєчасна реєстрація податкових накладних і контроль коригувань є необхідними умовами збереження права на бюджетне відшкодування ПДВ. Проте, складність процедур адміністрування та відшкодування ПДВ зумовлює потребу у високій кваліфікації бухгалтерської служби й постійному моніторингу податкових змін.

7. Запропоновано удосконалити підхід до визнання податкових зобов'язань шляхом їх визначення не за датою «першої події», а за моментом фактичного переходу права власності на актив або датою підписання актів виконаних робіт чи наданих послуг. З метою посилення внутрішнього контролю за формуванням податкового зобов'язання та податкового кредиту обґрунтовано доцільність упровадження на підприємстві відомостей обліку

заблокованих податкових накладних як за операціями реалізації, так і за операціями придбання. Застосування запропонованих форм дозволить більш обґрунтовано планувати й оцінювати обсяги коштів, що підлягають відшкодуванню з Державного казначейства у разі перевищення податкового кредиту над податковими зобов'язаннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гордополов В.Ю. Обліково-аналітична система управління зовнішньоекономічною діяльністю: автореф. дис. ... докт. екон. наук: 08.00.09. Житомир, 2019. 43с.
2. Білянський Ю.О. Інституційне забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств в умовах євроінтеграції: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Кам'янець-Подільський, 2020. 22с.
3. Акименко О.Ю. Механізм регулювання зовнішньоекономічної діяльності промислового виробництва України: автореф. дис. ... докт. екон. наук: 08.00.03. Львів., 2021. 45с.
4. Дзюбановська Н.В. Методи та моделі вимірювання і оцінювання міжнародної торгівлі країн: автореф. дис. ... докт. екон. наук: 08.00.11. Тернопіль, 2021. 42с.
5. Романенко В.В. Державний податковий ризик-менеджмент як чинник безпеки вітчизняної економіки: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03. Київ, 2021. 24с.
6. Остапенко С.О. Регулювання експорту-імпорту аграрної продукції в нових умовах розвитку міжнародної торгівлі: автореф. дис. докт. філософії: 051. Київ, 2023. 25с.
7. Люба О.І. Обліково-аналітичне забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства: автореф. дис. докт. філософії: 071. Тернопіль, 2024. 25с.
8. Моргуненко А.С. Обліково-аналітичне забезпечення контролю за трансфертним ціноутворенням: автореф. дис. докт. філософії: 071. Ірпінь, 2025. 24с.
9. Радченя О.М., Клименко Л.В. & Мусієнко С.І. (2023). Експортний потенціал аграрних підприємств України в умовах військового стану. *Збірник наукових праць Уманського НУС*, 102 ч.2, 145-155.

10. Хомич О.В. & Манаєнко І.М. (2020). Розвиток експортного потенціалу підприємства на європейському ринку FMCG в умовах ризиків. *Проблеми економіки*, 3 (45), 133-138.
11. Бочко О.Ю. & Гринкевич С.С. (2022). Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «експортно-логістичний потенціал». *Економічні горизонти*, 4 (22), 79-87.
12. Бондар Ю., Легінькова Н. & Фабрика І. (2021). Експортний потенціал підприємства: сутність, принципи формування та умови максимізації. *Вісник післядипломної освіти: зб. наук. пр. Сер. Соціальні та поведінкові науки. Сер. Управління та адміністрування*, 16 (45), 125-140.
13. Zhang, Z. (2025). Research On the Impact of Cross - Border E - Commerce on Traditional Trade and Optimization Strategies. *Highlights in Business, Economics and Management*, 60, 35-40.
14. Приварникова І.Ю. (2024). Специфіка експортно-імпортних операцій у сфері послуг. *Менеджмент та підприємництво: тренди розвитку*, 1 (27), 89-103.
15. Standard International Trade Classification (SITC). URL: https://unctadstat.unctad.org/EN/Classifications/DimSitcRev3Products_Official_Hierarchy.pdf. (дата звернення: 16.10.2025р).
16. Український класифікатор товарів зовнішньоекономічної діяльності 2020 року. URL: <https://services.dtki.ua/classifiers/zed>. (дата звернення: 16.10.2025р).
17. Ковбатиюк М.В. & Ковбатиюк Г.О. (2021). Підходи до класифікації торговельних потоків під час аналізу структури товарного експорту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 38, 52-57.
18. Скуратов О.О. & Панченко О.Д. (2024). Суть і класифікація експортно-імпортних операцій. *Ефективна економіка*, 9. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/4675/4714> (дата звернення: 16.10.2025р).

19. Болдовська К.П., Ковальова Т.В. & Пеняк Ю.С. (2023). Особливості обліку, оподаткування і подання звітності з операцій зовнішньоекономічної діяльності у контексті новацій податкового законодавства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, (7). URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-7-09-02> (дата звернення: 12.10.2025р).

20. Болдовська К., Ткаль Я., & Гузь М. (2022). Особливості нарахування та обліку податку на додану вартість за експортними та імпортними операціями суб'єктів господарювання. *Економіка та суспільство*, (46). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2013> (дата звернення: 12.10.2025р).

21. Панасюк В.М., Плащенко О.В., Клак О. & Трубіщина О. (2023). Експортно-імпортні операції: реалії обліку та оподаткування в умовах воєнного стану. *Journal of Strategic Economic Research*, (1), 25-34.

22. Романькова О. (2023). Облік та аналіз експортних операцій у сучасному стані. *Економіка та суспільство*, (50). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2409> (дата звернення: 12.10.2025р).

23. Цап В.Д. & Яцух Р.О. (2025). Фінансові механізми та податкові інструменти спеціального експортного режиму у протидії тінізації зовнішньоекономічних операцій. *Актуальні питання економічних наук*, (10). URL: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/446> (дата звернення: 10.10.2025р).

24. Ціцька Н., Мирончук З., Малецька О. & Ціцький П. (2024). Оцінка і алгоритм експортних операцій сільськогосподарських підприємств та їх відображення в системі бухгалтерського обліку. *Аграрна економіка*, 17(2), 115-124.

25. Чиркова Ю. & Ткачук Б. (2022). Особливості оподаткування зовнішньоекономічних операцій під час воєнного стану в Україні. *Економіка та суспільство*, (40). URL:

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1517> (дата звернення: 12.10.2025р).

26. Юр'єва П. & Микитенко Т. (2022). Зовнішньоекономічна діяльність та особливості її оподаткування: теоретичні аспекти. *Економіка та суспільство*, (38). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1288> (дата звернення: 12.10.2025р).

27. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» № 959-ХІІ від 16 квітня 1991 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення: 18.10.2025р).

28. Митний кодекс України № 4495-VI від 13 березня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 18.10.2025р).

29. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій затверджена Наказом Мінфіну № 291 від 30.11.1999р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 18.10.2025р).

30. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 грудня 2010 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 15.10.2025р).

31. Постанова НБУ «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» № 18 від 24.02.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text> (дата звернення: 15.10.2025р).

32. Положення НБУ «Про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті» № 5 від 02.01.2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005500-19#Text> (дата звернення: 15.10.2025р).

33. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та

фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 361-IX від 6 грудня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 17.10.2025р).

34. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8073-X від 7 грудня 1984 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text> (дата звернення: 15.10.2025р).

35. Замула І.В., Танасієва М.М., Шавурська О.В. Бухгалтерський облік, аналіз і аудит лісових ресурсів і витрат на їх відтворення та використання: монографія. Житомир, 2021. 257 с.

36. Сидоренко Р. (2025). Нормативне забезпечення обліку виробництва готової продукції в підприємствах деревообробної галузі. *Економіка та суспільство*, (77). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6405> (дата звернення: 16.10.2025р).

37. Польова О. & Томашук І. (2024) Облік виробництва і реалізації продукції лісівництва. *Економіка та суспільство*, 64. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-64> (дата звернення: 10.10.2025р).

38. Мулик Т.О., Забродський І.Т. & Донюк А.Ю. (2024). Облік продукції лісогосподарських підприємств: виклики та перспективи розвитку. *Агросвіт*, 16, 134-143.

39. Невар О.В. Організаційно-економічні засади сталого розвитку деревообробної промисловості України : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (05 – Соціальні та поведінкові науки) / Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2024. 251 с.

40. Сайт Державної служби статистики України URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.10.2025р).

41. Проц Т.А. Значення податкових пільг для розвитку експортних операцій та їхній вплив на національну економіку. *Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації*

економіки: матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф. (7 листопада 2025р). / відп. ред. О.А. Нужна. Вип. 19. Луцьк: ВІП Луцького національного технічного університету, 2025. 584 с. С. 427-429.